

KILDEN

OSLO
GUIDEFORENING

Tidsskrift for Oslo Guideforening

høstnummer 2008

Innhold

Guidene besøker Arkitekturmuseet

Vandring i Wergelands fotspor

Tur til Åsgårdsstrand

Dronningen og Kongen

HMK 135 år

Litt om norsk språkhistorie og navnestrid.

Dødskult i antikken på Historisk museum

Guidene viktige for reiselivet

Den Fredrikshaldske Kongevei

Besøk på Fram

Middelalderspor i Numedalen

Uvdal stavkirke. Foto: Mette Andersen

STYRET I OSLO GUIDEFORENING

Styret i Oslo Guideforening 2008/09:	Hilary Sem (nestleder) Løkkalia 11 0783 OSLO tlf. 22 49 54 48 privat mobil 93 04 20 38 hilarysem@hotmail.com	Harald Bjerregård (kasserer) Sverigesgt. 3 0658 OSLO tlf. 22 68 97 84 privat mobil 90 85 49 74 habjerr@frisurf.no	Marie B. Berg (varamedlem) Furulundsvn. 20 0282 OSLO tlf. 22 50 71 54 privat mobil 92 29 98 98 marie.berg@qmail.com
Inger-Johanne Bryde (leder) Frognersterveien 56 B 0776 OSLO tlf. 22 14 52 35 privat mobil 98 41 26 62 blubs24@hotmail.com	Marit Berg Johnsen (styremedlem) Etterstadkroken 5 C 0659 OSLO tlf. 22 72 07 87 privat mobil 48 05 90 88 maritbejo@c2i.net	Kirsten Elmar Mikkelsen Silurveien 42 0380 OSLO tlf. 22 55 44 88 rokem@combitel.no	Ragnhild Moe Skadal (varamedlem) Martin Borrebekkens vei 45 0585 OSLO tlf. 22 65 16 47 privat mobil 92 44 04 52

REDAKSJONEN I KILDEN

 Berit Lindstad Fagerbakk <i>Redaktør</i> Utdannet guide i 1999. Guider på tysk, engelsk og italiensk. Også autorisert i Follo og Trondheim. Munkedamsvn. 79 b 0270 Oslo tlf: 22 54 62 48 mobil: 913 78 021 bfagerba@broadpark.no	 Brit Hasvoll Redaksjons-medlem Utdannet guide i 1976. Guider på engelsk, spansk og tysk. Sofies gt. 66 c 0168 Oslo tlf: 22 69 47 03 mobil: 924 60 565 brit.hasvoll@sensevawe.no eller brh@mfa.no	 Dag Kjernsmo Redaksjons-medlem Utdannet guide i 2004. Guider på engelsk og tysk Holmenkollvn. 125J 0787 Oslo tlf: 22 14 18 15/905 96 730 dag@kjernsmo.net	 Arild Eugen Johansen Web og layout-ansvarlig Utdannet guide i 2007. Guider på engelsk. Medlem av OGFs markedsføringskomite. Nadderudåsen 15 1357 Bekkestua tlf: 901 29 454 arildeugen@mac.com
--	---	---	---

Norges Reiselederforening er ikke nedlagt.

Norges Reiselederforening ble stiftet på nytt 11. 04. 2008. Vi er registrert i Brønnøysund med organisasjonsnummer: 992 636 335.

Norges Reiselederforening
Postboks 1925 Vika v/Greta Kristoffersen
0125 Oslo
tlf/fax: 22 46 07 74 mobil: 917 38 171
greta-we@online.no
Kontonr: 0539 61 30968

Styrets leder: Greta Kristoffersen
Nestleder: Torhild Helliesen
Styremedlem: Anne Grete Ottesen
Styremedlem: Else Margot Ottesen

Vi inviterer tidligere medlemmer til å tegne seg selv for kr. 100,- i 2008. Øvrige interesserte kan sende oss søknad med kopi av CV.

Vi planlegger et årsmøte i begynnelsen av 2009 på Café Europa med middag (betales av hver individuelt). Møtet blir i eventuelt lagt i tilknytning til Reiselivsmessen p.g.a de som kommer langveisfra.

Greta Kristoffersen

-OGF-

HØSTPROGRAMMET

Torsdag 06.11.08 - kl 18.00
Oslo Museum avd Teatermuseet, Christiania torv:
Utstillingen "Gamle Christiania 1624 - 1850"
Omvisning ved Lars Roede

Lørdag 29.11.08 - kl 11-15 og søndag 30.11.08 - kl 11-15
Europeisk kunsthistorie ved og hos Ingrid Grimsgaard
Kringsjågrende 43
Ta med matpakke!!!

-IATM-

Signe Jenssen ble valgt til ny leder og **Anette Krogh** ble valgt til styremedlem i IATM Nordic på Bornholm helgen 17. - 19. oktober. Det er veldig hyggelig at IATM nå har to styremedlemmer fra Oslo. Vi gratulerer!

IATM Nordic vil avholde sitt årsmøte på Voksenåsen hotel 6.-8. Mars 2009. I den forbindelse ønsker de å invitere medlemmer av Oslo Guideforening til å delta på søndagens program, som innholder reise over Nittedal til Jessheim, der det vil være besøk på Skrivargården fra begynnelsen av den 17. årh., kjøre forbi Raknehaugen og besøk på Eidsvoll. I Eidsvollbygningen vil det være omvisning, informasjon om hva som tilbys turister i løpet av sesongen, og oppføring av tablåer.

Sett av søndag 8 mars, og egen invitasjon vil komme senere.

INNHALDSFORTEGNELSE

Styret i Oslo Guideforening	2
Redaksjonen i Kilden.....	2
Norges Reiselederforening er ikke nedlagt – <i>Greta Kristoffersen</i>	2
Høstprogrammet	3
Nytt fra IATM.....	3
Redaktøren har ordet.....	4
Lederen har ordet.....	4
Guideservice AS	4
Guidene besøker Arkitekturmuseet – <i>Dag Kjernsmo</i>	5
Vandring i Wergelands fotspor – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	6
Galleriaktelt	
Galleri Würth – "Christo og Jeanne-Claude" – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	7
Astrup Fearnley museet – Andy Warhol – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	7
Tur til Åsgårdsstrand med Lisen Wikant – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	8
Dronningen og Kongen.....	10
135 år med H. M. K.	12
Litt om norsk språkhistorie og navnestrid – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	13
Tidenes hotteste kjendisbryllup – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	13
Døds kult i antikken på Historisk museum – <i>Dag Kjernsmo</i>	14
Guidene viktige for reiselivet.....	15
Den Fredrikshaldske Kongevei – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	16
Besøk på Fram 27.5. – <i>Brit Hasvoll</i>	20
Når virkeligheten overgår fantasien: – <i>Brit Hasvoll</i>	21
Gratulerer Zena Støp	21
Språkforvirring – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	21
Middelalderspor i Numedalen – <i>Brit Hasvoll og Dag Kjernsmo</i>	22
Den store spørreboka om Oslo – <i>Arild Eugen Johansen</i>	30
Gustav Vigeland og engler – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	30
Forex – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	31
Zenzi – <i>Berit L. Fagerbakk</i>	31

Redaktøren har ordet:

Høstmørket senker seg over Oslo, og det er tid for foreningsaktiviteter, soppturer, peiskos og kinokvelder.

Videre presenterer vi det spennende høstprogrammet til Oslo Guideforening. Vi håper så mange som mulig har mulighet til å delta på de ulike arrangementene. Videre bringer vi referat fra Høstturen til Numedal.

Redaksjonen takker for alle innspill og positiv feedback fra medlemmene. Samtidig retter vi en takk til alle bidragsytere, og de som på en eller annen måte har bidratt med å lage dette nummeret. Vi trenger fremfor alt støtte fra dere for å få inspirasjon til å fortsette med "Kilden". Arbeidet har vært lærerikt og morsomt, og vi har vært spesielt glade for å få Arild med "på laget".

Håper dere liker resultatet, og vi takker for all hjelp og inspirasjon.

Oslo, ultimo oktober 2008.

Berit L. Fagerbakk

Lederen har ordet:

Vel overstått sommersesong. Vi er langt inne i høstmånedene allerede og flere i foreningen har vært på Høstturen til Numedal som var eventyrlig. Ikke bare lærte vi om dalens historie, kunst og kultur; vi fikk også oppleve gårdstun som allmenheten ikke har adgang til. Værgudene var også på vår side. En stor takk til Ingrid Grimsgård og hennes "hjelpere".

Fjorårets tema for foreningen var markedsføring. Vi fortsetter arbeidet med å gjøre oss mer synlige i Oslos kulturliv, men legger vekt på oppdatering og nytenking. I det ligger ny layout både i Kilden og hjemmeside-layout som gjør sidene lett gjenkjennelige som "våre" sider. Dette med synliggjøring er viktig i dagens samfunn, så jeg gjentar igjen og igjen viktigheten av å bruke uniform og markedsføre oss både når vi er på oppdrag og gjerne også i den private sfære. Men vi må også være oppdaterte. For enten vi liker det eller ei, så lever vi i data-alderen. Det er mange kurstilbud for folk med datafobi, men ikke minst letter det styrets arbeid enormt når vi sender ut informasjon, om alle var på nett. Dessuten er det ikke alltid vi får sendt ut viktig informasjon i tide til de som ikke har tilgang til data.

Vi fortsetter etterutdanningskursene i høst. Programmet er gjen tatt her i Kilden. Dessuten holder vi kurs i år igjen. Det er 14 påmeldte, og det er bare oss som har kurs dette året. Det var ikke nok som meldte seg på hos "de andre".

2011 blir et spennende år i Oslo.

Daskal byen være vertskap for Årsmøtet til Norges Guideforbund, vi skal avvikle VM på ski med forhåpentligvis ny Holmenkollenbakke. Det er 100 år siden erobringen av Sydpolen og 150 år siden Nansen ble født. Årsmøtet blir i mars. Vi kommer tilbake med datoer. Setter stor pris på ideer og innspill til programmet, og selvfølgelig frivillige til å jobbe under møtet, slik at det ikke bare blir en liten gruppe som jobber livet av seg. Med deler av Bjørvika på plass og med nye Holmenkollbakken tilbake i byprofilen, er det jo minst like spennende å vise frem byen vår for våre kolleger fra andre steder i landet.

Inger Johanne Bryde

Guideservice AS

Guideservice AS er fornøyd med nok en god sesong, og i motsetning til mange andre i bransjen har vi hatt en fin omsetningsøkning så langt i år. Vi guider fremdeles mest tyskere og særlig mange har vi jo med Color Line, de bringer gjester til oss hver dag hele året, så takk til dem! Vi har også stadig flere nordmenn som vil ha guide med på tur i Oslo, dette gjelder både firma og privatpersoner. Neste uke har vi en bestilling fra en omtenksom sønn som skal gi sin mor en guidet tur i bursdagspresent! Det må jo være den perfekte gave for mange i denne byen. Bare gi ideen videre til de som ikke vet hva de skal gi bort i julegave i år!

Det har skjedd store endringer i byen vår i den senere tid. På vårparten ble den nye Operaen ferdig og mange vil jo selvsagt se den på sin tur i Oslo. Den er definitivt verdt et besøk, og nå blir det spennende å se hvordan taket fungerer vinterstid. Blir det for glatt bør vi vel ikke ta med turister opp på taket, brodder vil de nok ikke at vi skal bruke der heller.

Holmenkolltårnet er i ferd med å forsvinne, så da blir det ikke fullt så attraktivt for turistene å dra opp dit, men Holmenkollstua med modellen av den nye bakken og anleggets historie er uansett verdt et besøk. Og hva med Rådhuset? Nå i desember skal de begynne å grave opp Borggården og gravearbeidene skal visstnok vare et helt år, så der blir det nok dårlig fremkommelighet både for busser og mennesker en god stund fremover.

Da er det bra vi har fjorden, og at Norway Yacht Charter skal sette opp et "hop-on-hop-off"-fjordcruise fra slutten av november og helt frem til Bygdøyfergene begynner å gå i april/mai.

Det er seilskuten Helena som skal gå i ruten mellom Operaen, Rådhusbrygga og Bygdøyenes. Dette er et spennende nytt prosjekt, som jeg håper dere støtter opp om, for da kan dette forhåpentligvis bli et fast vinteropplegg. Julemarkedet på Rådhusplassen er tilbake og etter sigende skal det være en betydelig kvalitetsheving fra i fjor. Det er jo bra det skjer noe i byen vår om vinteren!

Alle medlemmer av Oslo Guideforening har forresten fått en ny oppgave i år; vi i Guideservice og OGF er blitt faddere til Norges første telefonkiosk, som står på Akershusstranda. Den røde telefonkiosken "Riks" ble unnfaget samme år som Oslo Guideforening, og er altså over 75 år gammel. Historien om telefonkiosken kan man lese på nettsidene til Norsk Telemuseum. Vår oppgave som faddere er å melde fra hvis telefonkiosken blir ramponert eller tagget ned. Pass godt på telefonkiosken vår, og meld fra til Guideservice om noen har ødelagt noe på den! Dere kan også melde fra til oss om det er andre av telefonkioskene som er ramponert, så skal vi formidle det til rette vedkommende.

På vegne av oss i Guideservice vil jeg takke alle guidene som har stilt opp for oss i år, dere gjør en fantastisk jobb! Vi håper vi kan skaffe dere enda flere morsomme oppdrag neste år, og håper dere benytter vintersesongen til å friske opp deres kunnskap om byen vår!!

Ingrid Løseth

Daglig leder
Guideservice AS

Guidene besøker Arkitekturmuseet

Mer enn 50 Oslo-guider hadde den 8 april funnet veien til det ny-åpnede Arkitekturmuseet, som nå er kommet på plass i C. H. Groschs bankbygning med tilbygde fløyer. Dette museet er nå en del av «Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design»

Seniorkurator Ulf Grønvold (tidligere direktør for Arkitekturmuseet) tok oss først med en tur utendørs for å vise museets sammenheng med de omgivende bygninger. Fra Bankplassen fikk vi en overblikk over arkitekturhistorien rundt oss:

Her har vi Waisenhuset (fra 1640) som skriver seg tilbake til tiden etterat byen var blitt flyttet fra den ene siden av Bjørvika til den andre. Sentralt var i den tiden Bjørvika med havna. Derfor ble området innerst i Bjørvika det naturlige stedsvalget når jernbanen skulle bygges.

Rundt oss på Bankplassen har vi tre trinn i Norges Banks bygninger, fra Groschs klassiske bygg fra 1828, via Hjorths steinbygg fra 1907 (som i mange år ha vært Museet for Samtid-kunst) og til dagens bygninger som omfatter et helt kvartal, ferdig 1986 med arkitekter Lund og Slaatto. Bankplassen fikk den utforming den har i dag i sammenheng med byggingen av det siste bankbygget. Under byggingen ble det også lagd en tunnel som var tenkt å bli en del av motorveitunnelen (Fjellinjen) under Akershus. Denne veien fikk imidlertid en annen trase, men dermed har man fått et underjordisk garasjeanlegg.

Også museumsbygget i Kongensgt. 3 er bygget i 3 trinn: bak Groschs bygg, som har fått tilbakeført sin fasade til opprinnelig utseende, ligger ark. H. Buckers pistasjegrønne tilbygg fra 1911. Så har vi fått Sverre Fehns nye utstillingspaviljong. Den er finansiert av Jens Ulltveit Moe og bærer hans navn.

På terrassen til venstre for det gamle bankbyssset vil det bli uteservering til sommeren. Her kunne vi betrakte paviljongen utenfra og fikk anskueliggjort hvordan Fehn hadde latt seg inspirere av Akershusmuren.

Inne i trappehuset var interiøret tilbakeført til opprinnelig størrelse og med to trapper opp til Primo Nobile, 2.etasje, som i klassisk arkitektur var langt viktigere enn inngangsetasjen. Overflatene var malte: Veggene i kvadermønster og med påsprøytet maling som gir et inntrykk fra eldre tider. Også trappene, opprinnelig i eik, var malt som bjørk og mahogny i ådringsteknikk. Dette var etter Riksantikvarens ønske. I utstillingspaviljongen og sidefløyen hadde imidlertid Fehn fått beholde sine eikeoverflater. Eik gikk igjen i gulv, panel og dører.

Taket i paviljongen var båret av fire kraftige betongsøyler. Disse søylene var hule og tjente også til å føre kabler og ventilasjonskanaler. Himlingen var holdt i en lys, varm tone, og mønstret var det samme som i eikegulvet. Betongsøylene hadde også samme fargetone som taket. Omtrent samme virkning har man også oppnådd på betongen som er brukt i Gyldendalhuset. Mange får kanskje et mer vennlig forhold til betong etter disse opplevelsene.

Den nederste del av veggflatene besto av 6 m høye glasspanel. Det går en gang mellom glassveggen og den ytre betongmuren som gir en åpen virkning.

Utstillingen i paviljongen og i sidefløyen viste Fehns store prosjekter i tegninger, fotografier og modeller. Første verket som markerte Fehn internasjonalt

var paviljongen fra verdensutstillingen i Brussel i 1958. Også den Nordiske paviljongen for Arkitekturbienalen i Venezia er presentert. Til Venezia skal også Fehnutstillingen etterat den er avsluttet i Oslo den 3. august.

Sidefløyen, Buckers tilbygg fra 1911, var tidligere et magasinbygg. Her har man fjernet et etasjeskille for å få ønsket høye under taket for det nye formaålet. Her var også større Fehnprosjekter presenert, - også endel urealiserte ideer. Med tiden kan det her komme en utstilling tilsvarende «Historiens hus» som vi kunne se i Arkitekturmuseets forrige lokaler.

I hvelvet (der hvor Ole Høiland i sin tid klarte å ta seg inn for å stjele beholdningen) var det en utstilling av skisser av Fehn.

Vil man gjøre seg mer kjent med S. Fehn, bør man skaffe seg utstillingskatalogen. Pax forlag kommer også med en serie bøker om norske arkitekter, teksten både på norsk og engelsk. I en sal i 2.etasje i museet vises en film fra Fehns arbeid.

Det har tatt tid og kostet penger å få det nye arkitekturmuseet. Prossessen startet i 1997. Ombyggingen av det gamle bygget har kostet 80 millioner, og den nye paviljongen har kostet 37,5 millioner kroner. For penger avsatt til utsmykning har man fått fotografen Candida Höfer til å fotografere den nye paviljongen. Disse bildene har foreløpig ikke fått sin rette plass.

Ulf Grønvold understreket på slutten av sin omvisning det gledelige ved å kunne åpne Arkitekturmuseet omtrent samtidig med den nye operaen.

Dag Kjernsmo

Vandring i Wergelands fotspor med Karsten Alnæs

Denne våren har det vært mye spennende på programmet til Oslo Guideforening. Det er som kjent 200 år siden Henrik Wergelands fødsel i år – noe som blir markert gjennom ”Wergelandåret”. Ettermiddagen tirsdag 13. mai var avsatt til en vandring i Wergelands fotspor og Oslo Guideforening møtte Karsten Alnæs ved Grotten i Wergelandsveien.

Henrik Wergeland ble født 17. juni 1808 og døde 12. juli 1845, bare 37 år gammel. Han var den eldste av prost og Eidsvollsmann Nicolai Wergeland og hustru Alette f. Thaulows fem barn. Henrik var født i Kristiansand, men i 1817, da han var ni år gammel, flyttet familien til Eidsvoll der han senere kom til å vokse opp.

De fem barna var: Henrik f. 1808, Augusta f. 1809, Harald f. 1811, Camilla f. 1813 og Oscar f. 1815

Henrik Wergelands lillesøster, Camilla, er senere kjent som forfatter og kvinnesakspioner under navnet Camilla Collett. Da Wergeland var seks år var hans far med å forfatte Grunnloven på Eidsvoll – ikke rart at han senere skrev ”Vi ere en Nation vi med. Vi smaa en alen lange”. Henrik Wergeland glødet hele sitt liv for det norske og det nasjonale og han var en av de første som ivret for et norsk skriftspråk

27. april 1839 giftet Henrik Wergeland seg med Amalie Sofie Bekkevold. Han var 30 år gammel og hun knapt 20. Gjennom hele sitt liv hadde Wergeland stor sympati for de svake og fattige. Selv kom Amalie Sofie fra mye enklere kår enn ham, men ekteparet ble svært lykkelige sammen. Dessverre fikk de ikke felles barn. I 1841 flyttet de inn i Grotten. For første gang i sitt liv hadde Wergeland en brukbar gasje. På grunn av sin til tider noe utagerende oppførsel fikk han aldri noe prestekall. Evige rettsaker fra folk som følte seg forurettet og fornærmet på grunn av hans kraftige uttalelser tæret på hans økonomi. Til sist fikk han en stilling som byråsjef i Riksarkivet. Onde tunger mente det var kongen, selveste Carl Johan, som hadde skaffet ham jobben. Dette brakte Wergeland igjen uvenner. Som republikaner og svoren patriot ble han beskyldt for ”smisking”.

Grotten er bygget i klassisk sveiteserstil. Arkitekt var ingen ringere enn Lintzow, og bygningen er bevaringsverdig.

Opprinnelig er Grotten en gammel gruveinngang. Det fortelle at mens arbeiderne jobbet med Grotten skulle de ha sunget svært vovede viser, visstnok altfor vovede for Amalie Sofies ører.

Det hadde resultert i at Wergeland hadde gått inn i sitt kammers og skrevet steinbrytervisen ”Nisser og Dverge”. Deretter hadde han gått ut til arbeiderne og bedt dem synge den i stedet. Fortsatt blir sangen mye sunget.

Wergeland var kjent som en ivrig ”begersvinger” og ”festblan-kett”. Det sies at han drakk alkohol nesten hver dag. Favoritt-drikken var en blanding av cognac, portvin, vin og vann. Dessverre ble livet i Grotten begynnelsen på undergangen for ham. Han hadde pådratt seg mye gjeld og til sist så han og Amalie Sofie seg i 1845 nødt til å selge Grotten for å flytte til den noe mindre boligen ”Hjerterum”. Huset lå i Pilestredet 31. Huset var imidlertid så rått at Wergeland fem dager senere måtte legges inn ved Rikshospitalet. Det originale huset ble senere revet ned og flyttet til Ski hvor det fortsatt står.

Wergeland fikk senere en alvorlig lungesykdom. Vi vet ikke i dag om det var tuberkulose eller lungekreft. Han var stor-røyker. Mange av hans vakreste dikt er skrevet på dødsleiet, også hans ironiske selvbiografi ”Hassel Nødder med og uden Kiærne” som inneholder skisser fra dikterens eget liv.

Fra Hjerterum spaserte vi videre til Damsstredet før vi endte opp på Wergelands grav på Vår Frelses Gravlund. I anledning nasjonaldagen er den pyntet med stedmorsblomster i rødt hvitt og blått.

Noe av det arbeidet Wergeland blir husket mest for er arbeidet med å opphøve jødeparagrafen i Grunnloven som nektet jøder adgang til riket.

Wergeland ble fulgt til graven av en hærskare av sørgende mennesker. Den vakreste hilsenen kom fra den dansk-jødiske dikteren Meir Goldschmidt og nådde ham et par dager før han døde: ”Når jeg tænker på Dem, Wergeland, er jeg stolt af at være Menneske”.

Amalie Sofie ble enke bare 26 år gammel. Hun døde 70 år gammel i 1889. Det hører med til historien at hun senere giftet seg med presten som forrettet i Henrik Wergelands begravelse. De fikk også barn sammen.

Tusen takk til Karsten Alnæs for en morsom og interessant vandring. Det er alltid morsomt å kunne krydre guidingen med små anekdoter og ekstra viten.

Berit L. Fagerbakk

G A L L E R I A K T U E L T

Galleri Würth – ”Christo og Jeanne-Claude”

Würth Norge AS (WN) ble etablert som handelsbedrift i 1973. Hovedkontoret er lokalisert til et moderne kontor- og lagerbygg på Holum Skog, nord for Oslo.

I 2003 innviet Würth Norge eget galleri i tilknytning til hovedkontoret – Galleri Würth. Her tilbys flere utstillinger hvert år og galleriet byr på mye ”snadder” for kunstinteresserte. Galleriet kan vise til utstillinger fra store navn som Picasso og Günther Grass.

Fra 24. mai til 6. november 2008 viser Galleri Würth utstillingen: ”Christo og Jeanne Claude”.

Christo og Jeanne-Claude er et amerikansk kunstner-ektepar som jobber med stedsbundet installasjonskunst. Deres enorme installasjoner påvirker ofte hele miljøet, eller landskapet rundt dem. De er mest kjent for skulpturer hvor de gjør bruk av store tekstiler, både i og utenfor byer.

Christo er født Hristo Yavashev i Gabrovo, Bulgaria i 1935. Hans kone, Jeanne-Claude Denat de Guillebon er født i Casablanca, Marokko 1935. De traff hverandre i Paris i 1958, og har en sønn, Cyril, som er født i 1960. Cyril er poet, og har utgitt flere diktsamlinger. Christo og Jeanne-Claude har vært bosatt i New York siden 1963.

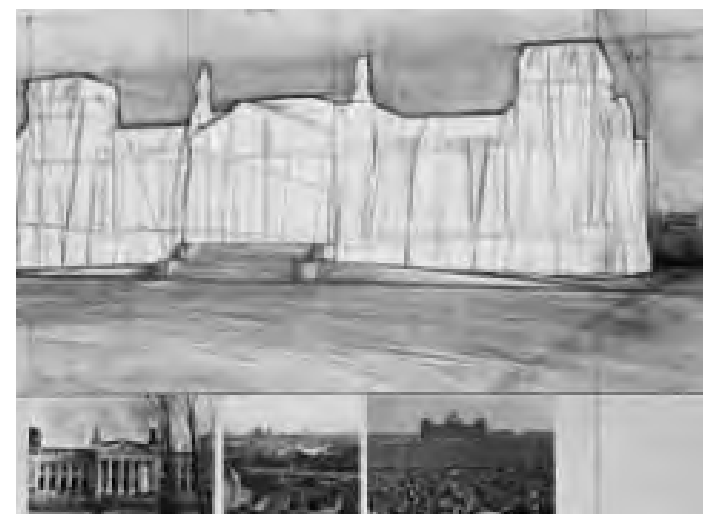
I sine arbeider har de blant annet pakket inn Riksdagen i Berlin og broen Pont Neuf i Paris. De stod også bak installasjonen The Gates i New Yorks Central Park. Ekteparet fremholder at meningen med deres kunst er å gjøre verden til et vakrere sted, eller å gi folk mulighet til å se gammelt landskap på en ny måte.

Installasjonskunst skal nettopp iverksette en tankeprosess hos betrakteren av kunstverket, der kunstverket kan sees som en kommunikasjon mellom kunstner og mottaker.

Berit

Kilder:

Glad/Jakobsen/Keller: Mitten in Europa I Gyldendal 1997
http://no.wikipedia.org/wiki/Christo_og_Jeanne-Claude

Astrup Fearnley museet Andy Warhol

13. September – 14. desember 2008 presenterer Astrup Fearnley museet utstillingen Andy Warhol by Andy Warhol som består av 44 malerier, en skulptur, en installasjon, elleve filmer samt to TV programmer.

Andy Warhol (1928-87) var en amerikansk kunstner, og er tidenes fremste representant for pop-kunst.

Han ble raskt den ledende skikkelsen blant pop-kunstnerne på 1960-tallet, og regnes i dag som en av det 20. århundres mest betydningsfulle kunstnere ved siden av Picasso og Marcel Duchamp. Warhol hentet sin inspirasjon fra reklame- og moteverdenen, alminnelig gjenstander i amerikansk kultur, i de senere år også fra fotografier.

Andy Warhol var født Andy Warhola. Hans familie var immigranter fra Slovakia. Han var født i Pittsburgh, men flyttet til New York som 21-åring, der han skapte seg en navn innen illustrasjon og reklame.

Warhol ble etter hvert en kjent figur innen New Yorks glammøse utelivsmiljø, hvor han frekventerte kjente nattklubber som Studio 54. Han var åpenlyst homofil, noe som fremdeles var uvanlig for mediapersonligheter på 1960-tallet.

Warhol døde i New York 1987 helt uventet etter komplikasjoner under en rutinemessig galleblæreoperasjon. Han ble 58 år.

Warhol laget malerier av berømte amerikanske produkter som Coca-Cola, suppebokser o.l. kvinnesko, kjendiser og avisutklipp. Hans silketrykk av Marilyn Monroe er et av hans mest kjente verk

Berit

Kilde: http://no.wikipedia.org/wiki/Andy_Warhol

Tur til Åsgårdsstrand med Lisen Wikant.

Søndag 8. juni hadde *Oslo Guideforening* satt av til en studietur til *Åsgårdsstrand* og *Vestfold* med *Lisen Wikant* som cicerone. Dagen opprant med strålende vær, og 17 sommerklede guider satte seg om bord i den aircondisjon avkjølte turistbussen.

Underveis guidet Lisen på sin sjarmerende måte. Hun er opptatt av det hun kaller *sukker på groten*: nemlig små historier og *det lille ekstra* en god guide kan krydre fremstillingen med for å gjøre den ekstra spennende. Og når Lisen guider mangler det absolutt ikke ”sukker på groten”. På veien ut av Oslo orienterte hun om geologien i Oslo-området, trelasthandel i Hollendertiden, iseksporten til England på 1800-tallet og Drammen by.

Lisen er også *Norges Guideforbunds* utdanningskontakt for Oslofjordregionen.

Foto: Elisabeth A. Madsen

Første stopp var *Løvøykapellet*. Her dukket en ”engel” opp – vår kollega, Osloguide *Ellen Omtvedt Jenssen*. Ellen er oppvokst i *Vestfold* hvor hun tilbringer mye tid på familiens hytte. Ellen hadde en kurv med iskaldt flaskevann med til sine takknemlige guidekolleger. Etter å ha leket strupen, ventet en omvisning i *Løvøykapellet*:

Kirkebygget er sannsynligvis bygget på slutten av 1200-tallet. Det har ikke vært mulig å tidfeste byggetidspunktet nøyaktig. Grunnen til at det ble plassert et kirkebygg på dette stedet har en sammenheng med en av Norges mest kjente kilder som har ligget her siden førkristen tid. Den hellige kilde på Løvøy omtales som et godt besøkt pilegrimsmål, noen har sagt Norges mest besøkte etter *Nidaros*. Selve kirkebygget har en irsk kirkeform som er kjent fra Orknøyene og Man. Kirkebygget er innviet *St. Hallvard* og *St. Martin*. Siden reformasjonen hr ikke kirkebygget vært i offisiell kirkelig bruk. Av 1200-tallets opprinnelige kirkebygg er det gamle steinalteret fortsatt i bruk.

Foto: Arild Eugen Johansen

Neste stopp var *Midgardsenteret* i Borre i Østfold. Lisen er opptatt av Vikingtiden og norrøn mytologi. Under den tradisjonelle *Julegroten* i fjor hadde hun laget en konkurranse der guidene fikk testet kunnskapene sine i nettopp *norrøn mytologi*. Senteret ble offisielt åpnet av dronning Sonja i år 2000. Ekstra spennende var det å få se skjelettrestene etter de to Osebergkvinnene og høvdingen som ble gravlagt i Gokstadskipet. Nyere forskning har gjort Vikingtiden ennå mer levende for oss.

Foto: Arild Eugen Johansen

Derfra gikk turen til *Marinemuseet i Horten*. Det har som formål å bevare og formidle Marinens historie og kulturarv på en objektiv måte slik at publikum kan forstå og ta stilling til Marinens utvikling og betydning gjennom historien. Museet har både en innendørs og en utendørs utstilling.

Deretter gikk turen til *Lokalhistorisk senter*. Senteret holder

Foto: Elisabeth A. Madsen

Foto: Elisabeth A. Madsen

til i kulturparken på *Karjohansvern*. Det overtok den tidligere sykestua til marinen og her er det bygget opp en museumsutstilling knyttet til nær fortid. Her finnes skomakerverksted, smie, snekkerverksted, skolestue, landhandel, gammel sportsbutikk og systue knyttet til Helly Hansens virksomhet i Horten.

Horten by ble grunnlagt i 1858 og feirer 150-års jubileum i år. Av kjente nålevende og avdøde mennesker fra Horten kan nevnes *Rolv Wesenlund*, *Grethe Kausland*, *Oscar Wisting* og *Finn Schøll*.

Lunch ble inntatt på idylliske *Åsgårdsstrand Hotell*. Det ble servert deilig fiskesuppe. Etterpå besøkte vi *Munchs hus*. I 1889 tilbrakte *Edvard Munch* sin første sommer av mange somre i Åsgårdsstrand. I 1897 kjøpte han et spartansk fiskerhus fra slutten av 1700-tallet. Huset eies i dag av Borre kommune og fremstår som et lite museum der alt er bevart slik det var da kunstneren bodde der. I Åsgårdsstrand malte Edvard Munch en betydelig del av mesterverkene som nå henger i store gallerier i mange land.

Hans mest berømte motiv fra Åsgårdsstrand er *”Pikene på broen”* fra 1901. ”Broen” var en lang trebro som førte ut til en dampskipsbrygge som ble revet i 1904. Broen som ligger der i dag er av nyere dato.

Foto: Elisabeth A. Madsen

Foto: Elisabeth A. Madsen

Leder av Oslo Guideforening, *Inger Johanne Bryde*, har et hus i Åsgårdsstrand. Hun inviterte til kaffe og kaker i hagen sin. Deretter var det anledning til å ta et forfriskende bad for de som hadde vært smarte nok til å ta med badedrakt.

Turen hjemover ble lagt om den opprinnelige *Oseberg-haugen* der *Osebergskipet* ble funnet. Det er fortsatt mange spørsmål som er ubesvarte. Hvem var egentlig kvinnene som ble funnet i gravhaugen? Nyere forskning viser at den eldste kvinnen sannsynlig vis var ca. 80 år gammel og den yngste rundt 50. Begge var trolig av høy byrd, og den eldste har mest sannsynlig dødd av kreft. Med moderne DNA-analyse vil vi kanskje en gang være mulig å få vite hvem de to kvinnene var.

Vivartilbake i byen ca kl. 19.00. Jeg vil oppfordre alle Oslo Guideforenings medlemmer til å delta på utfuktene til foreningen. Det er lærerikt, hyggelig, miljøskapende og fremfor alt sosialt.

Takk til Lisen!
Berit L. Fagerbakk

(Oseberg : www.theancientlunatic.com/the_longships.htm)

Dronningen & Kongen.

Ved innseilingen til Frognerkilen ligger Dronningen og Kongen. Dronningen er klubb og selskapslokaler til kongelig Norsk Seilforening og Kongen er klubbhuset til Christiania Roklubb, ifølge Oslo Byleksikon kommer navnet Dronningen sannsynligvis av ordet ”drått”, draing (ved fiske).

Skjæret i Frognerkilen er også omtalt i boka ”Navn i fjorden”.

”Det ligger en Askepott på et skjær ytterst i Frognerkilen. Dronningen kaller hun seg kongelig. Men det var nok som fiskerjente hun begynte. Sannsynligvis går navnet tilbake til den tiden da det ble fisket med not her inne i kilen. ”Dråttninga” for det gammelnorske ordet for å trekke og dra, var navnet på stedet der nota ble halt inn. Så har tiden hastig glemt hele historien og godtroende kronet jenta til dronning”.

Dronningen i egen bok

I mer enn 100 år har Dronningen vært sentrum for seilспорт og klubblokale for Kongelig Norsk Seilforening (KNS). Men bygget har også i flere mannsaldrer vært en av Oslos mest populære sommerrestauranter. Heinrich Nissen-Lie forærte Dronningen en egen bok som ble utgitt på nyåret. Her følger et kort resyme av hans fortelling:

Inntil 1901 var ”Dronningen” navnet på et lite skjær utenfor det kongelige slott ”Oscarshall” på Bygdøy. Opprinnelsen på navnet er usikkert. Skjæret ble brukt av lokale fiskere til å dra opp garn, og sikkert også båter, og skal være navngitt som ”Dragningen” på gamle kart. En mulig forklaring skal være at den svensk-norske dronningen skal ha vært sett på skjæret.

Først da lystbåtene måtte flytte fra sin havn på Filipstad ble Dronningen-skjæret interessant for den daværende Kongelig Yachtklub Kristiania (KYK). Men det ble eieren Hukselskapet, som drev fergetrafikk mellom Kristiania og Bygdøy som oppførte det første klubbhuset med KYK som leietaker i 1902. Tre år senere gikk KYK og KNS sammen til en forening under navnet Kongelig Norsk Seilforening. I 1906 kjøpte KNS bygningen som ble utvidet flere ganger i årene som fulgte.

Brann og nye planer

5. september 1929 brant Dronningen ned til grunnen. Kort etter ble det besluttet å innby til en arkitektkonkurranse med sikte på å skape et nytt klubbhus på samme sted. En jury bestående av Johan Anker, arkitekt Georg greve og reguleringssjef Harald Hals ble oppnevnt. 77 utkast ble

mottatt, og juryens foretrukne forslag ble presentert for en ekstraordinær generalforsamling 13. januar 1930. Her ble arkitektene Andr. H. Bjercke og Georg Eliassens utkast ”Havn og Hus” besluttet valgt.

Krigsskipet i Frognerkilen

Ikke alle var begeistret for det moderne funkisbygget som snart fikk kallenavnet ”Krigsskipet i Frognerkilen”. 21. juni 1930 startet arbeidet med nybygget. Problemene tårnet seg imidlertid opp, kostnadene ble langt høyere enn budsjettet, og det ble streik i byggefagene, noe som førte til store forsinkelser. Men utpå sommeren 1931 ble den nye Dronningen delvis tatt i bruk. Og selv om mange hadde vanskelig for å venne seg til nybygget, ble Dronningen igjen sommerens populære Oslo-restaurant og seilerens sentrum.

Under krigen sto Dronningen tom og forfalt. Særlig ille gikk det med bygningen da det tyske ammunisjonsskipet ”Selma” ble sprengt i luften ved Filipstadkaia 19. desember 1943. Alle vinduene ble knust, og flere dører blåst inn og tårnet på taket falt ned. Etter frigjøringen ble det derfor nødvendig med store oppussingsarbeider. Men det tok ikke tid igjen før restauranten igjen ble sommerens populære møtested og inntektene gjorde det mulig å lappe på skaden fra krigen. Likevel skulle det vise seg at vedlikeholdskostnadene økte raskere enn inntektene.

Dronningen selges

De første tankene om å selge bygget ble framsatt i 1970 og i 1981 vedtok KNS årsmøte å selge hele eiendommen, men ved en evigvarende leiekontrakt til klubblokalene i øverste etasje.

Dermed ble to etasjer med restauranter bygget om til moderne kontorlokaler og hele bygget fikk omsider en tiltrengt rehabilitering, samtidig med ombygningen til helårsdrift.

I 1994 ble Dronningen kjøpt av Petter C. G. Sundts selskap – Sundt AS. Den nye eieren har selv sine lokaler i bygget. Selskapet har også bekostet sine vedlikeholdsarbeider, slik

at dronningen fremstår i bedre stands enn ved innvielsen i 1931.

Klubben og Dronningen

Klubblokalene til KNS i øverst etasje på dronningen fører videre KNS gamle tradisjoner. Etter at restaurantdriften ble nedlagt, har foreningen fått eget kjøkken og klubblokalene er åpne hele året til møter og private arrangementer. I stedet for de stadig økonomiske bekymringene er Dronningen nå blitt en lønnsom del av seilforeningens drift. I klubblokalene er det en stor samling av billedkunst, flotte premier i gull og sølv fra seilsportens gullalder og alle KNS fire kongelige splittflagg. På veggene henger også halvmodeller av de mest berømte norske seilbåtene helt fra foreningen første år. Hele den dramatiske historien kan du lese i boken ”Dronningen” av Heinrich Nissen-Lie.

Kongen

Noen steinkast unna Dronningen ligger Kongen. Der har Christiania Roklubb holdt til siden 1925.

Kongen hadde i mange år restaurantdrift og sommervariete, en virksomhet som har ligget nede siden Sjølystveien som motorvei ble anlagt og gjorde atkomsten vanskelig. Club 7 holdt til på Kongen fra 1965 til 1970. Senere ble lokalene ombygd til kontorer i 1986-87, men bygningen bærer fortsatt navnet Kongen.

Christiania Roklubb innviet det nye klubbhuset på Kongen 18. juli 1925. Da var blant annet HM Kong Haakon til stede. Klubbhuset ble bygget i nordisk nybarokk på Lahellgrunnen i Frognerkilen med tilgang via en flytebrygge. Klubbhuset står på 48 pillarer med dybdevariasjoner fra 1,5 til 8 meter.

Et løft for klubber

I et sammendrag om CR historie, skrevet av Leif Wahlund, kan man lese at Christiania roklubb er et av de få organisasjonene som fortsatt har Christiania i navnet. Selve klubben ble stiftet 15. mai 1878, og holdt til i et tidligere båthus på Filipstad (bygget i 1882). CR hadde engelske roklubber

som forbilde, og var da med på å arrangere den første norske regattaen i Holtekilen i 1883, hvor det var med lag fra Stockholm og København.

Tiden 1900-25 var en periode med stor fremgang for CR, med deltagelse og seire i mange internasjonale regattaer. Hannibal Fegth, som var formann fra 1908 til 1938, bidro til byggingen av et nytt klubbhus på Kongen, som var mer tidsmessig egnet for aktivitetene.

Å bygge et klubbhus på en grunne i Frognerkilen, Lahellgrunnen, var et stort løft for CR, ikke minst økonomisk. Det var mange bidragsytere, hvorav Christoffer Hannevig kom med en stor pengegave og arkitekt Ole Sverre bidro med byggetegningene av klubbhuset ”Kongen”.

Skadet under krigen

Under krigen var det liten aktivitet på Kongen. Klubbhuset fikk skader i 1943 etter eksplosjonen på Filipstad. Eksplosjonen skjedde under lossing av ammunisjon fra D/S Selma. Tilsammen 800 kg ammunisjon eksploderte og drepte umiddelbart 22 havnearbeidere. Eksplosjonen og den påfølgende brannen ødela mer enn 400 bygninger, og raserte et område på 60 dekar. Til sammen 45 nordmenn (deriblant fem brannmenn, og omkring 75 tyskere ble drept). Ca. 400 mennesker ble skadet. Det samlede skadebeløpet er beregnet til 30 millioner kroner.

Ved frigjøringen 8. mai 1945, gikk flagget til topps på ”Kongen” som et av de første i Oslo. Ved den første klubbkapproingen etter freden i 1945, gikk flagget til topps på ”Kongen” som et av de første i Oslo. Ved den første klubbkapproingen etter freden i 1945 var det hele 150 deltakere med. CR representerte Norge i firer under Olympiaden i London i 1948.

Dans og reklame

På femtitallet var CR nede i en bølgedal rent konkurransemessig. Fra 1960 begynte det sportslig å gå oppover igjen, men økonomisk var det ikke så lett med inntekter fra en væravhengig restaurantdrift. De kreative i CR så nye muligheter til å skaffe inntekter gjennom offentlige danseaftener om høsten og lysreklame for Frydenlund på taket. Tilsiget av nye medlemmer tok seg opp.

Christiania Roklubb har utvidet sine klubblokaler til Bogstad, men har fremdeles sine lokaler på Kongen i Frognerkilen.

Kilder:

IN-magasinet for Vestkanten nr. 02/2008

135 år H.M.K.

Historien om en transportør utenom det vanlige.

Ett av de eldste transportfirmaer i Europa feirer 135 års jubileum.

Navnet stammer fra grunnleggeren – den dyktige forretnings- og vognmann Hans Martin Kristiansen (1845-1913).

Firmaet ble etablert i 1873 og startet med to, fire og seksspann Victoria-vogner samt landauere, for å gi den tidens gjester en førsteklasses transport. Det ble tilbudt transport og turer i Oslo og omegn.

I 1910 overlot seniorsjefen Hans Martin Kristiansen foretaket til sin sønn, Hans Martin Kristiansen jr. som med stor suksess ledet foretaket til sin død i 1936. Hans enke, Elsa Frøistad, ledet deretter forretningsdriften etter gamle tradisjoner i mange år sammen med sin datter Kari som ble i HMK helt frem til 2005.

Allerede i 1937 var vognparken fullt motorisert og ble stadig utvidet. Med alltid førsteklasses og komfortabelt materiell kunne firmaet tilby transport og sightseeing tjenester av høy kvalitet. Da brødrene Ola og Halvor Halvorsen overtok firmaet i 1979 startet utviklingen til et topp moderne transportfirma. Vognparken har kontinuerlig blitt utvidet og tilpasset den nyeste tekniske standard.

Sikkerhet og Miljø

H.M.K er nøye med å ivareta sikkerhet og miljø. De siste tre årene er det blitt innkjøpt 23 fabrikknye busser av type BOVA og MAN. Alle bussene er utstyrt med sikkerhetssele, de fleste med 3 punkt sikkerhetsbelte på alle seter. Bussene har Euro 4 eller Euro 5 motorer som gir renere avgass, og er godkjente etter gjeldende sikkerhetsregler for EU.

Firmaet har sitt eget verksted og service.

og varmeanlegg. I dag består vognparken utelukkende av miljøvennlige kjøretøy. Om sommeren blir biodiesel benyttet for å skåne miljøet.

Den beste kvalitet for alle krav

Allerede i 1870 årene arrangerte firmaet utfuktsturer til Holmenkollen og Frognerseteren med 3-spann vogner og plass til 8 personer. Denne tradisjonen er opprettholdt – bare med den endring at 6 ”hestekrefter” nå er byttet med opptil 580 HK og antall sitteplasser har vokst fra 8 til 84 personer i et kjøretøy.

H.M.K. var og er kjent for sin høye kvalitet. H.M.K som transportør har alltid vært første valget når prominente gjester skulle transporteres rundt i byen. Det kan nevnes at Roald Amundsen ble kjørt til festligheter i en landauer fra H.M.K etter sin tilbakekomst fra Sydpolen i 1912. Den Norske Kongefamilie føyer seg også inn i rekken av de mange celebre gjester H.M.K har hatt den ære av å transportere.

I 2008 er det en dobbeldekker med all tenkelig komfort som gir Hoppteamet til Det Norske Skiforbund en behagelig transport fra hopprenn til hopprenn rundt om i Europa.

Som H.M.Ks stamkunder kan blant annet nevnes forskjellige departement, Forsvaret. Den Norske Skiforening, Color Line, DFDS og IKEA.

Turister fra 110 av 135 cruisebåter, som anløper Oslo i 2008 vil bli kjørt på sightseeing med busser fra H.M.K.

Reiser og Sightseeing med H.M.K

H.M.K arrangerer faste sightseeingturer i Oslo hver dag hele året. I sommermånedene arrangeres i tillegg ”Hop on Hop off” sightseeing med cabrio (åpen) buss.

Samtidig som våre erfarne sjåfører sørger for sikker transport, blir Sightseeing- og spesialturer gjennomført med utdannede og erfarne guider.

H.M.K kan med sine profesjonelle medarbeidere planlegge, arrangere og tilrettelegge spesialturer etter kundens ønske.

Ved at H.M.K i 2006 overtok aksjemajoriteten i firmaet Bislet Limousine AS, ble transportkapasiteten utvidet til også å innbefatte klassen for limousiner, vans og minibusser. I jubileumsåret har firmaet således en flåte på 70 førsteklasses kjøretøy som kan påta seg kjøreoppdrag med en kapasitet opp til 84 seter pr enhet.

”H.M.Kristiansens Automobilbyrå AS”

Dette er det offisielle navnet til selskapet, selv om det i dagligtale kun benevnes som H.M.K. Selskapet er med sine 135 år sannsynligvis det eldste transportfirma i Europa.

Til sammenlikning er Den Norske Ski Forening 125 år og det nåværende Kongehus 102 år.

Fra og med 25 august 2008 har H.M.Kristiansens Automobilbyrå AS (H.M.K.) kjøpt og overtatt driften av det verdenskjente konseptet, City Sightseeing HopOn HopOff for Oslo. Produktet og tilbudet har vært drevet i Oslo siden 2004 og er et vel etablert alternativ for Oslos besøkende. Sightseeingalternativet er kjørt parallelt med HMK’s Oslo-Vision og helårlig sightseeing kjent som ”Gatebussen” som er guidet med autoriserte Oslo Guider.

Vi vil videreutvikle konseptet HopOn HopOff for Oslo og først og fremst avhende gammelt, støyende og miljøforurensende bussmateriell som de benyttet frem til overtakelse. Vi vil fra sesongen 2009 drifte HopOn HopOff med bussmateriell i tråd med HMK sin miljøprofil.

Vår busspark består I dag av det nyeste bussmateriell tilgjengelig og tilfredstiller Europeisk standard EURO III, IV and V med god margin.

Det er viktig for oss å betjene Oslos besøkende på en mest mulig komfortabel og miljøvennlig måte. Dette kravet ivaretas kontinuerlig med en gjennomsnittlig utskiftnings-takt hvert 3dje år av bussmateriell opp i mot EU-standard.

135 år med H.M.K. = 135 år med kvalitet

Litt om norsk språkhistorie og navnestrid.

I 1917 ble en omfattende rettskrivingsreform gjennomført i Norge. Ideen om fornorskning og det norske var ekstra sterk i årene etter unionsoppløsningen i 1905.

En viktig del av målstriden, mellom landsmål og riksmål var å gjennomføre en norsk skrivemåte for norske stedsnavn. Mange stedsnavn hadde fått dansk skriftform under dansketiden og hadde en skrivemåte som ikke harmoniserte med norsk dagligtale og historisk tradisjon. I 1917 kom det en kongelig resolusjon som gav nye navn til flere hundre kommuner og distrikt rundt omkring i landet. Den gamle betegnelsen amt ble erstattet av fylke.

Smaalenene ble til Østfold,
Bratsberg til Telemark,
Søndre Bergenhus ble til Hordaland.

Flere av byene fikk også endret navnene sine. Hovedstaden Kristiania fikk tilbake det gamle navnet Oslo etter mange års strid. Fredrikshald ble til Halden, Steinkjær til Steinkjer, og Porsgrund til Porsgrunn.

Verre var det da Stortinget dømte om Trondhjem til Nidaros i 1929. Motstanden var så sterk, særlig lokalt, at vedtaket måtte gjøres om etter to år og som et kompromiss ble det endret til Trondheim. Et forslag om å endre Bergen med Bjørgvin ble lagt til side av formannskapet i byen. Heller ikke lyktes det å få endret Kristiansund til Fosna.

Berit L. Fagerbakk

Kilde: Olav Almenningen: Språk og samfunn gjennom tusen år, Universitetsforlaget 2002

Tidenes hotteste kjendisbryllup

Visste du at:

”Tidenes hotteste kjendisbryllup” fant sted i provinsielle Christiania, innerst i Viken, 3. desember 1589 mellom James I (1566-1625), konge av Skottland og kong Christian IV s søster, prinsesse Anne. James I var sønn av ingen ringere enn Maria Stuart og hennes annen ekte-mann Lord Darnley. Før Elisabeth I døde barnløs i 1603, utpekte hun James I til sin etterfølger. Han etterfulgte senere ”Jomfrudronningen” på Englands trone.

Berit L. Fagerbakk

DØDSKULT I ANTikken

Kulturhistorisk museum hadde gjennom Guideservice invitert guidene til en presentasjon av den nye utstillingen «Dødskult i antikken» den 24.april. Mange guider hadde takket ja, - til tross for det dystre tema. Vi ble ønsket velkommen av rådgiver Ellen Semb med vin og snacks og en orientering om programmet for kvelden og hvordan samlingen var kommet i stand.

Mange av gjenstandene i samlingen hadde tilhørt Baron von Ustinov (bestefar til skuespilleren Peter Ustinov) som hadde emigrert fra Russland til Jaffa på slutten av 1800-tallet. Disse gjenstandene havnet i Norge ved at de ble kjøpt av Sejersted Bødtker. Den samlingen vi fikk se, er bygget opp gjennom 150 år. De fleste gjenstandene har ikke vært utstilt før.

Fagansvarlig for utstillingen er Marina Prusac, som er førsteamanuensis i klassisk arkeologi. Det var også hun som presenterte utstillingen for oss. Både navnevalget og formen for utstillingen har sammenheng med at museet ønsket å nå et bredt publikum, - ikke bare en mindre gruppe spesielt interesserte. Dødskult, som i dagens språk kan ha flere betydninger, er heller å forstå som gravkult. Underveis i gangen gjennom utstillingen kunne vi se små video-snutter som fremstilte reisen over i dødsriket, slik man forstilte seg den i antikken. Disse var lagd for å popularisere temaet for barn. «Filmen var OK, men Harry Potter var bedre» - hadde en gutt kommentert da ble spurt om hva han syntes.

Museets samlinger omfatter totalt 3600 gjenstander fra antikken. Tidligere har gjenstandene blitt vurdert fra sin kunsthistoriske sammenheng. I den foreliggende utstillingen er samlingen sett fra en annen synsvinkel for å belyse oppfatningen om døden og ferden til dødsriket i antikkens romerrike. Det er vist gjenstander fra graver og gravplasser. Tidsspennet er ca år 700 f.Kr. til år 400 e.Kr., og området er hele Middelhavsområdet og Midt-Østen.

I den første del av utstillingen møter vi skikkelser fra antikens forestillingsverden:

Monsterkvinnen Medusa med slangehåret, - hun måtte du ikke møte blikket til fordi da ville du bli til en stein. Den trehodete hunden Kerberos (vist på utstillingsplakaten) vokter inngangen til underverden. Charon skulle føre de døde over elva Styx til dødsriket Hades. For å komme trykt frem, fikk den døde en mynt med på tunga. Mynter er funnet på mange gravplasser og kan i høy grad fortelle om antikkens historie.

Det var viktig for den avdøde å bli husket for ettertiden. Derfor sørget familien, hvis den hadde mulighet til det, en grav nær en trafikkert vei som for eksempel Via Appia, veien sørover fra Rom.

Gravkammere vitner om at de har vært steder for måltider og festligheter for å minnes de døde. Dette skulle gjerne gjentas 3 dager, 9 dager og et år etter begravelsen. Det er ofte funne kokeutstyr i eller ved slike graver. Ikke alle fikk store gravkammere, men kanskje en fin sarkofag. Disse var rikt dekorerte med malte mønstre og med relieffer. Relieffene som var modellert ut i marmor på sidene av sarkofagene, var malt i sterke kulører. Motivet i relieffene var ofte mytologiske scener. Også en mumiekiste fra Egypt hadde rike dekorasjoner.

De døde fikk ofte med seg gaver. Derfor er det funnet mange vaser, som har inneholdt velluktende oljer, flasker, krukker og andre keramikkjenstander. Dette var vanlig i den greske kulturen, mens romerne ikke trodde den døde fikk med seg gavene over i etterlivet.

Mange steder har de vært trangt om plassen på gravstedene. Men de som hadde en viss status, fikk iallfall en gravnisje for sin urne. Men fattigfolk ble helst begravd i massegraver uten særlige kjennetegn for å minne ettertiden om deres liv.

Det var nok et fåtall som hadde posisjon til å få en portrettbyste ved sitt gravsted. I noen tilfeller ble de tatt en avstøpning av den dodes ansikt, slik at slektninger med en ansiktsmaske kunne spille den avdøde for å hedre minnet.

De siste salen i utstillingen viser jødiske og tidlige kristne gravskikker. Gravsteinene fra jødiske graver (ofte med gresk innskrift) var fra en sekundær begravelse. Jøder som var bosatt utenfor Palestina-området, diasporajøder, ble gravlagt på sitt hjemsted, men knoklene ble seinere endelig begravet i Palestina.

I de kristne gravene ble det ofte brukt sarkofager fra førkristen tid. Disse hadde vært i ombruk gjennom flere generasjoner.

Utstillingen i Kulturhistorisk museum skal vare frem til jul, så du har ennå tid til å få den med deg.

Dag Kjernsmo

Guidene viktige for reiselivet

Hvorfor forlanger ikke norsk reiseliv at det skal stilles krav til de guidene som møter turistene? En dårlig guide kan være et av argumentene for at reisen er forringet og at en klage blir tatt til følge?

Reiseliv:

Innovasjon Norge har foretatt en analyse av de svarene som turister har gitt angående reiselivsnæringen i Norge. I et innlegg med tittelen "turistens dom" i Dagens Næringsliv i begynnelsen av januar skrev Per Arne Tuftin, direktør av Innovasjon Norge at selv om de fleste svarene var positive, så har reiselivsnæringen en stor jobb å gjøre. Norges Guideforbund (NGF) ser med glede at reiselivsdirektør Per Arne Tuftin i Innovasjon Norge setter kvalitetssikring i norsk reiseliv på dagsordenen.

Guidens rolle:

Nok en gang registrerer NGF at "attraksjonene, butikkene, togene, bussene, spisestedene og overnattingsstedene" er nevnt, men ikke guidene. Dette til tross for at nyere pilotstudier viser at nettopp guidens rolle er viktige for ferieopplevelsen.

Det er vi som guider turistene, som fungerer som bildeledd mellom de ulike reiselivsbedriftene og som formidler Norge og nordmenn til gjestene. Vi er ofte den eneste lokale representant de møter. Det må stilles kvalitetskrav til oss!

Lang erfaring:

Oslo Guideforening feiret 75-års jubileum i 2007. Helt fra starten har de arbeidet med å skolere og oppdatere de som møter turistene. Da Norges Guideforbund ble startet for snart 25 år siden ble det prioritert å arbeide for en felles utdanningsordning for hele landet. I dag har vi Læreplan for lokalguider som etter bestått eksamen fører til at guiden får NGF-autorisasjon, som er et kvalitetsstempel. Vi har utdanningskontakter somdekker hele landet og som har faglig kompetanse til å tilpasse Læreplanen for de lokale aktørene slik at de får NGF-godkjenning.

Sertifisering. Hva skjer i EU?

Det er et sørgelig faktum at hvem som helst kan guide i Norge. I EU er det allerede vedtatt et direktiv om guide og reiseledervirksomhet. NGFs læreplan dekker de kompetansekrav som EU setter til lokalguider. Hvorfor forlanger ikke norsk reiseliv og lokale myndigheter at det skal stilles krav til guidene som møter turistene? I pakkereisedirektivet kan en dårlig guide være et av argumentene for at en klage kan bli tatt til følge.

Profesjonalisering:

Utviklingen går fort i reiselivet, og det er behov for profesjonalisering i alle ledd. Ingen kjede er som kjent sterkere enn det svakeste ledd. Norges Guideforbund er for profe-

På bildet står Trine til venstre sammen med Trondheimsguidene Berit Røed og Astrid Aasum.

sjonalisering. I Regjeringens nye strategiplan for reiselivsnæringen står det som Tuftin også skriver, at det må satses mer på kvalitet. Likevel er ikke guideyrket spesifisert. Norges Guideforbunds problem er at det oppfordres til å starte reiselivsbedrifter og samarbeide om turistene, og så glemmer en at

Det er noen som skal formidle historien og kunnskapen om reisemålene.

Hevet kompetanse.

Vårt ønske er at det må bli holdt flere godkjente guidekurs over hele landet slik at vi får hevet kompetansen. Guideyrket i Norge vil alltid være et deltidsyrke, og Innovasjon Norge og de andre aktørene innen reiselivsnæringene må derfor være villig til å gi støtte til slike kurs.

Det kan arrangeres kurs over alt i landet, enten gjennom en destinasjon, samarbeid gjennom kommuner/fylkeskommuner eller som i Vesterålen, der et guidekurs blir arrangert i samarbeid med Folkeuniversitet i 2007. Der står nå over 20 godt kvalifiserte guider klare til å ta imot turistene gjennom Guide Team Vesterålen. I Ålesund har Innovasjon Norge støttet årets guidekurs, og det er håp om å få kurs også til andre deler av fylket.

Et reiselivsprodukt kan stå og falle med en god eller dårlig guide.

Ressurs for reiselivsnæringen.

Norges Guideforbund, guideforeningene og de enkelte medlemsforeningene våre er en ressurs for reiselivet. Ta oss med i diskusjonene når reiselivsproduktene diskuteres. Turistene kommer bedre forberedt til Norge, og de ønsker mer kunnskap om de ulike destinasjonene de besøker. Guidene er i førstelinjetjenesten.

Med et godt samarbeid om kvalitetssikring også på denne delen av reiselivsproduktet er vi sikre på at Norge som reisemål vil score høyere ved neste evaluering.

Av Trine Søraa, leder av Trondheim Guideforening og tidligere leder av Norges Guideforbund.

Den Fredrikshaldske Kongevei

Innledning:

Fram til 1814 var *Den Fredrikshaldske Kongevei*, bortsett fra sjøveien, Norges eneste utenrikske veiforbindelse, noe som nesten er uforståelig for vår tids moderne mennesker. Langs denne veien har Norges historie rullet, ridd, gått og brukt kløv: adelige, geistlige, kongelige, embetsmenn, handlende, vandrende håndverkere, rallare, svenske onnearbeidere, fedrifter, planklass, tater- og sigøynerfølger, soldater, farende fant og pilgrimmer. I tillegg dro det postvogner med sølv fra *Kongsberg*. Først på 1700-tallet ble *den Fredrikshaldske Kongevei* satt i kjørbær stand.. Oldtidsveiene ble tråkket opp i forhistorisk tid. Skyssen Oslo – København ble i 1801 beregnet til ca 3 uker, mens reisen mellom Christiania og Moss tok i underkant av 7 timer.

Verden har bokstavelig talt blitt mindre. Moderne kommunikasjonsmidler har muliggjort at vi kan bevege oss raskt og effektivt (etter hvert også billig) mellom de ulike verdensdeler. Ved hjelp av internet kan vi med enkle tastetrykk kommunisere med mennesker på den andre siden av kloden. Radio, TV og internet bringer dagsaktuelle nyheter direkte inn i vår stue.

Samferdsel:

Vi regner med at det har vært bosetning rundt Oslofjorden helt siden innlandsisen smeltet for ca 10.000 år siden. På Ekeberg, øst for *Kongsveien* finnes et helleristningsfelt fra slutten av eldre steinalder. *Oslo* ble grunnlagt av *Harald Hardråde* i 1050 og den første bebyggelsen lå på en slette under Ekebergåsen ved Loelvas utløp i Oslofjorden. Områdene *Follo* og *Oslo* har alltid stått i et nært forhold til hverandre. Follo er navnet på området som ligger på østsiden av Oslofjorden i Akershus fylke. Det er i dag syv kommuner innen området som kalles Follo: *Oppegård*, *Nesodden*, *Frogn*, *Ski*, *Vestby*, *Enebakk* og *Ås*.

Ladestedene langs kysten var de første tettstedene i *Follo*. Det skyldtes først og fremst

adkomst og utvikling til sjøen som transport- og ferdselsvei. *Drøbak* var det største og viktigste stedet, men alle de tre ladestedene langs Follokysten, *Drøbak*, *Hvidsten* og *Son* ble hjemmehavn for en flåte av handelskip tilhørende lokale rederier.

Follo har alltid vært et gjennomfartsområde. I 1879 åpnet *Østfoldbanen*. Den første jernbanestrekningen i Norge åpnet i 1854 og gikk mellom Oslo og Eidsvoll. Med jernbanen ble det mulig å forflytte seg raskt og effektivt fra et sted til et annet. Høsten 2007 ble *Rygge lufthavn* åpnet for sivil luftfart med økte ekspansjonsmuligheter for Follo-regionen. I 1914 fantes det 700 biler i Norge.¹

Veiløpene går for en stor del tilbake til oldtid i form av stier og enkle kjerreveier. Opprustningen av veien kom som følge av nødvendigheten av å flytte tyngre militært materiell gjennom Akershus og Østfold. Den svenske krigerkongen *Karl XII* benyttet landeveien under Det første Norgesfelttoget i 1716. Den *Fredrikshaldske kongevei* var hovedveien østover til den gamle *Mosseveien* ble anlagt på 1860-tallet.

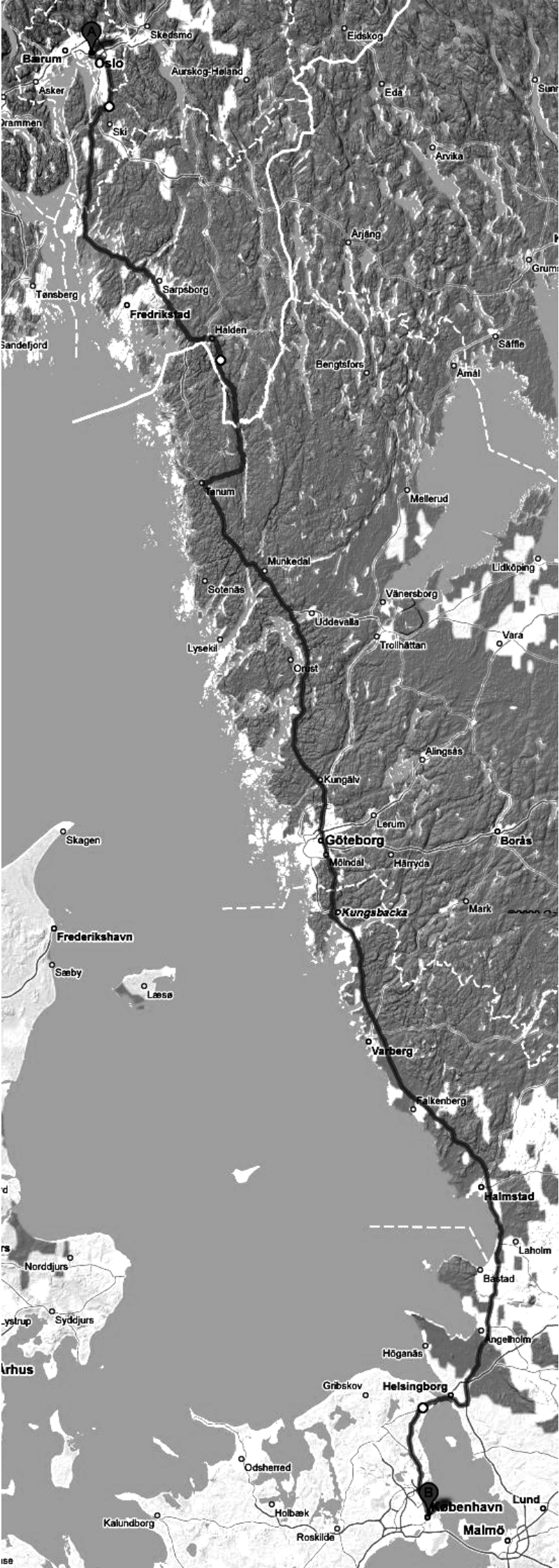
Historikk:

Jordbruket ble etablert i Norge for 5.000 – 6.000 år siden. Eksportvarene var kleberstein, etter hvert også jern. Transporten skjedde ofte vinterstid da det var enklere.

De første veiene kan ikke tidfestes nøyaktig men knyttes vanligvis til den faste bosetningen. Mellom kjernestedene for jordbrukbosetningen ble det etterhvert tråkk og stier, *allfar*. Fram til 1850 ble vannveien foretrukket fremfor landjorda, der det lot seg gjøre, selv på Østlandet.

Så tidlig som på 900-tallet fantes det landsdelslover om hvordan veiene skulle bygges, hvor de skulle gå og hvordan de skulle

¹ Det norske ordet ”bil” oppstod i 1902 som en forkortelse av italiensk ”automobile” = selvbevegelig.

vedlikeholdes. En mann skulle kunne holde spydet på tvers når han red.

Våpenføre menn ble pålagt veiarbeid – her skulle veiene utbedres og bruer gjenopprettes.

Magnus Lagabøters landslov fra 1274 omfattet også landeveier og brohold. Den er en av de eldste lovene i Europa. Originalen blir oppbevart ved Universitetet i København.

Via Regia - Kongevei

Via Regia er den romerske betegnelsen på noen av de først anlagte kjøreveiene mellom landsdeler i enkelte kongeriker. Navnet er kjent blant annet fra antikkens *Persia* og *Romerriket*, og ordet brukes også i *Bibelen* og i gresk litteratur.

Kongeveiene i Norge var de første kjerreveiene mellom landsdelene. Det er flere kjente norske kongeveier, som lokalt ofte bare kalt Kongeveien. *Den Bergenske kongevei* bandt sammen Oslo og Bergen, blant annet over Krokkleiva i Buskerud og Harestua i Oppland. Andre norske kongeveier er den *Den Østerdalske Kongevei* og *den Trondheimske Kongevei*. Den gamle kjerreveien som går fra Kristiansand til Jæren og Stavanger er også en kongevei. En annen kongevei gikk også gjennom den dype Vidalen i Oppland og en annen fra Ringerike til Valdres.

Fredrikshaldske kongevei:

Etter den tre dager lange bybrannen i 1624 flyttet kong Christian IV hovedstaden til byens daværende utkant i vest, på motsatt side av Bjørvika, tett inntil *Akershus festning*. Den nye byen ble anlagt med snorrette gater mellom rettvinklede kvartaler og byplanen er opphavet til den moderne betegnelsen ”*Kvadraturen*”.

I samband med grunnleggingen av Christiania gav kongen forordning om at veien mellom Norges hovedstad og København måtte utbedres. Måten å anlegge vei på var typisk for Christian IVs samferdselspolitikk. Det var bøndenes oppgave å oppgradere og utbedre veiene fram til slutten av 1800-tallet.

Veien opp til Ekeberg gård ble valgt som ny trase for kongeveien, og områdets gårdbrukere hadde en utfordrende oppgave i å gjøre kleiva fremkommelig for kongens kjøredninger. I 1703 ble veien mellom Christiania og Halden offisielt åpnet under navnet *den Fredrikshaldske kongevei* etter daværende kong Fredrik IV. Veien var visstnok ikke kjørbær gjennom Ekebergsskrenten før rundt 1780. Den *Fredrikshaldske* fulgte samme veiløp som Ekebergveien mellom Oslo Hospital som Valhallveien gjør i dag. Her kom folk ridende i et langt mer bedagelig tempo enn dagens trafikanter i Kongsveien. I 1863 hadde Ekebergbakkene en stigning på 25 %.

Fredrikshaldske kongevei går gjennom kommunene Oppegård, Ski, Ås og Vestby før den går over i Østfold fylke eller Smålenene som det het før. Fold er det gamle navnet på Oslofjorden og navnet Follo er mest sannsynlig dannet av Fold og –lo, det gamle ordet for slette og identisk med endelsen – lo i Oslo. Navneleddet –lo finnes mange steder i Norge: Byrkjelo, Hafslø og Øylo. Veien var Norges eneste landfaste forbindelse med Danmark, og Norges postvei fram til 1814. Veien er delvis intakt, gjengrodd, eller under asfalt.

På svensk side forsetter veien nedover Båhuslän, Halland, Norvest-Skåne deretter ferge over Øresund og videre fem mil langs østsiden av Sjælland fram til København. Den mest verneverdige strekningen på norsk side av vegen finnes utvilsomt i *Vestby kommune*.

Fra midten av 1700-tallet ble det ny oppgang i landet. Jordbruket hadde framgang med bedre redskaper og innføring av poteten. Tømmer og malm var blitt nye eksportartikler i tillegg til tørrfisk. Produktene ble nå i større grad foredlet innenlands ved jernverk og sagbruk. Borgerskapet så seg tjent med et kjørbært veinett. Under driftig ledelse ble en rekke nye veganlegg iverksatt. Idealene fra den franske skole i vegbygging, den eneste som fantes på den tiden, var vegframføring etter snorrette linjer. Det var ikke alltid like egnet i et norsk landskap.

I år 1800 var det ca. 8.000 innbyggere i *Christiania*, 1.100 i *Drøbak* og 5.000 i *Moss*.

I 1824 vedtok Stortinget en veglov, den første i Norge siden Magnus Lagabøter. Vegdirektoratet ble opprettet i 1864 som et offentlig sentralt organ med styrket fagautoritet.

Veien var preget av bratte bakker. Over myrer og fuktig mark ble det lagt trekavler og kavlebruer – det var stokker lagt på tvers av kjøreretningen over bløte veipartier. På 1800-tallet bl flere trebruer omgjort til steinhvelv. *Ljabru-chausseen* sørover fra Oslo, stod ferdig langs Sæterstranda i 1851. I 1870 var vegen ferdig langs Gjersjøen og Årungen til *Korsegården i Ås*. Dermed kunne den kuperte *Fredrikshaldske Kongevej* nedlegges på strekningen dit.

Med bergverkene på 1600-tallet kom kunnskapen om muring av steinhvelv på nytt til landet. Denne teknikken hadde ikke vært brukt siden Middelalderens kirkebygg. Det er likevel usikkert når denne teknikken ble innført i byggingen av vegbruer. Trolig ble det bare oppført et lite antall steinhvelvbroer på 1700-tallet. Fra tidlig 1800-tall ble flere små trebruer i hovedveiene bygd om til hvelvbruer av naturstein. I den Fredrikshaldske var det flere små bruer som ble bygd om i 1840-årene. Rafsal bru i Hobøl er den mest kjente.

Halden/Fredrikshald:

Halden, eller *Fredrikshald*, omtales på 1500-tallet som utførselshavn for trelast. Stedet fikk stor betydning etter Norges avståelse fra *Bohuslän* i 1658 da det ble liggende ved grensen. Byen har kjøpstadrettigheter fra 1665 under navnet *Fredrikshald*, som var byens offisielle navn fram til 1928. *Fredriksten festning* ble påbegynt i 1661 og er oppkalt etter den dansk-norske kongen *Fredrik III*, sønn av kong *Christian IV*. Fredriksten ble bygget etter at *Fredrikshald*

ble grenseby da det tidligere svenske området *Bohuslän* ble svensk område i 1658. Det var tapet av *Båhus festning* og de svenske angrepene på *Halden* i 1658, -59, og -60 som hovedsakelig førte til at *Danmark-Norges* konge så nødvendigheten av en ny og sterk festning. Festningen ble beleiret seks ganger men aldri inntatt. Den svenske kongen *Karl XII* falt ved festningen i 1718 under den svenske beleiring.

Sykkelveier:

Deler av den *Fredrikshaldske* egner seg godt til sykling. Dette er en hyggelig sykkeltur gjennom fruktbare jordbruksområder i Ås. Derfra bukte veien seg videre mot de fire Østfoldbyene. Ruten er i hovedsak lettskyklet uten lange stigninger, men noen delstrekninger er svært kuperte. Traseen er en del av den internasjonale Nordsjøruta www.northsea.com. Brosjyren *"På sykkel i Follo"* anbefales.

Skyssvesenet:

Skyssvesenet kom opprinnelig i stand for å dekke behovet til øvrigheten som var konge og bisp. De skrev ikke reiseregninger, men forlangte å bli skysset omkring av bøndene. Kongens følge av hirdmenn, tjenestefolk og gjester kunne telle over hundre personer, og de hadde vanligvis ikke med seg egne hester. Etter de gamle norske lovene var det bare kongen og hans menn samt bisp som kunne kreve skyss av bøndene. Skyssordningen var basert på en rekke gårder som måtte kunne stille med hest og kjørekar, eller båt og mannskap når det var behov. Mange reiste med egne hester, men det tok mye lengre tid enn når man kunne skifte til uthvilte hester innimellom. *Vertshus* var gjerne knyttet til skyssstasjoner og ferjefart. Langs den *Fredrikshaldske* var det skyssstasjoner ved *Ljabru*, *Korsegården i Ås* og *Såner* før Moss.

Milesteiner:

En gammel norsk mil var 11.295 meter lang mens en alen

var 63 cm. For å kunne fastsette takster for betalingsskyssen etter distanse krevdes skyssskifte langs hver mil på hovedveiene samt gjestgiveri for hver tredje mil. Derfor måtte hovedveiene måles opp og utstyres med milestolper. Under kong Christian IV foregikk det en fullstendig oppmåling av veiene i det Sønnefjeldske med milestolper i hoggen stein. Etter 1814 erstattet det norske riksvåpenet kongemonogrammet. På 1800-tallet kom også støpejern i bruk til mileskiltene.

Sølvgruvene på Kongsberg:

Det var først på 1600-tallet med utnyttningen av norsk bergmalm at det ble behov for nye og kjørbare veier. Kong Christian IV anla Sølvverket i *Kongsberg*, eller *Königsberg*, i 1624 og fikk bygd landets første kjørevei derfra til Drammenselva (1625-30). Etter kongelig forordning i 1636 startet arbeidet med å gjøre hovedvegnettet kjørbart. Det fantes en utskipningsbrygge i Drammen. Christian IV mente det var ulønnsomt å gi Kongsberg kjøpstadrettigheter. Veien mellom Königsberg og Drammen ble kalt *Le chemin de Königsberg*.

Norsk Postvesen

Under stattholder *Hannibal Sehestedt*, (Christian IVs svigersønn), ble det opprettet et norsk postvesen i 1637. Postgangen krevde regelmessighet og forutsatte et hovedveinett av en viss standard. I 1665 ble det opprettet sentrale embedtsautoriteter for vegbyggingen. Men etter å ha nådd Christiania og Larvik fra Drammen i 1660 ble embedtene inndratt og videre utbygging avbrutt av ødeleggende kriger til godt utpå 1700-tallet.

Ved freden i *Brömsebro* mistet Danmark-Norge øyene Gotland og Ösel, samt Jämtland, Härjedalen og Idre og Särna.

"Norge under Christian IV - Unionstid"

Hvorvidt den 400 år lange unionstiden med Danmark var ensidig negativ for Norge kan diskuteres. Den danske kongen som viste størst interesse vor Norge var utvilsomt Christian IV. I løpet av sin regjeringstid besøkte han Norge mer enn 25 ganger. Han grunnla Kongsberg (1624) og *Christiansand* (1641). Under hans regjeringstid ble jernverket på *Bærums Verk* (1610) og kobberverket på *Røros* (1644) opprettet og Christian IV søkte på flere måter å ruste opp landets næringsveier. Under hans styre fikk Norge impulser fra det store Europa.

"Kultur og kulturarv".

Kultur og kulturarv er noe vi eier sammen. I forbindelse med *EØS avtalens* kulturpolitikk er det opprettet et EU INTEREG samarbeide mellom kommuner på begge sider av Kjølén. Eventyr og sagn har vandret på tvers av grensene i uminnelige tider, og separate fredsavtaler har vært undertegnet.

Kilder:

- Follo historie og museumslog: Follominne - Årbok 1989
- Follo historie og museumslog: Follominne – Årbok 1991
- Taugbøl: Kulturminneatlas Follo. Ferdsel og vegfar (1995)
- Statens Vegvesen: Den Fredrikshaldske Kongevei (1998)
- Østfold historielag Wiwar, nr 02/2005
- Foreningen Norden: Fra Akershus festning til Kronborg Slott (1996)
- Erik Schia: Oslo innerst i Viken, 1997
- Wikipedia
- Forelesninger under Guidekurs i Follo våren 2008

Berit L. Fagerbakk

Besøk på Fram 27.5.

Guidene hadde et hyggelig nytt årlig møte med direktør Geir Kløver og andre ansatte ved Frammuseet den 27.5. Kløver fortalte at det foreligger planer om ombygging og modernisering av museet. Man tenker seg bl.a. et polar-senter. En av planene er at museet skal isoleres. Temperaturen inne i museet har vært nede i minus 5 på vinterstid og helt oppe i 40 pluss på sommertid. Dette er ikke holdbart. Man planlegger derfor å installere hvite, isolerende plater i taket – det var også arkitektens ønske, men ble ikke gjennomført da bygget rundt "Fram" ble oppført.

Videre er det planer om nytt inngangsparti med egen inngang for grupper. Det vil også bli installert en stor heis og man har ikke glemt rullestolbrukere – med den nye heisen vil disse lett kunne komme seg opp på båtdekket. Eget toalettanlegg er også planlagt. Museet er videre i ferd med å åpne en kafé som skal hete "Framheim" der det er 80 sitteplasser (mange av oss savnet Nordpol-dekorasjonene, isbjørnen, m.m. som er fjernet for å gi plass til den nye kafeen), men Kløver kunne trøste oss med at dette er stuert bort midlertidig og godt bevart. Det er planer om å sette kafébordene ut. Det er utplassert en kaffemaskin, og det vil også komme en ny og bedre maskin der det blir mulig for turistene å benytte euro. Kafeen vil få enkel matservering som kaker, baguetter og kanskje salat. Den vil åpne om et par uker.

Målsettingen med restaurasjonen av museet er at den besøkende skal føle en polarekspedisjon på kroppen og at skuta skal bli mer maritim. Gulvet i båten skal sikres og man vil prøve å få til en større opplevelse for den som ønsker å besøke Fram innvendig. Videre skal det bygges tak over resepsjonen og utstillingslokale over denne. Man planlegger

også et åpent butikk-areale og ønsker å øke salget. Butikken har 170 ulike bøker til salgs som omhandler temaer relatert til polarområdene. Det forhandles om at bøkene skal bli oversatt til flere språk. Det planlegges også å lage en god film som skal bli en av museets hovedattraksjoner. Man håper at endringene er på plass innen 2011.

Kløver ønsket ellers hjelp og tilbakemelding fra Oslo-guidene om hva som videre kan gjøres for at museet skal bli enklere å guide i og overrakte en liste med ønske om svar på følgende spørsmål:

- Hvilke tiltak kan vi gjennomføre for å gjøre museet enda bedre guide i?
- Hvilke historier synes du er de viktigste å få fram i det nye museet?
- Er det noe i dagens museum du ønsker tatt bort?
- Er det noe spesielt du savner i dagens museum?
- Er utstillingen oversatt til for mange eller for få språk?
- Noe annet du vil gi innspill på?

Deilige kanapeer, vin og mineralvann ble servert – maten bestilt fra det samme firmaet som i fjor (etter ønske fra guidene) og smakte derfor like utmerket. Da vi gikk var det hyggelig gaveutdeling. Vi fikk DVD'en "Fram – ett skip – tre ferder". Kløver anbefalte også boken "Nordover – med Nansen mot Norpolen", skrevet for barn og utgitt i år.

Tusen takk til Frammuseet for en hyggelig aften som etter hvert har blitt en årlig tradisjon og like hyggelig og inspirerende hver gang! Vi ser frem til moderniseringen og vil tenke over hva vi kan bidra med tanke på gode innspill.

Brit Hasvoll.

Når virkeligheten overgår fantasien:

Les hva som skjedde med vår kjære guidekollega Julia Cowlishaw i Vigelandsparken en ettermiddag i sommer:

Julia var i parken med en ungarsk gruppe og skulle nettopp begynne guidingen, åpnet munnen for å trekke luft og trakk inn en veps i samme åndedrag! (Det var mye veps på Østlandet i sommer). Hun kalte vepsen for "Kamikaze" (japansk flyver) siden den kom rett mot svelget hennes uten å nøle. Til tross for dette klarte hun å spytte vepsen ut igjen, men i mellomtiden - utrolig nok - hadde beistet rukket å stikke henne i halsen. Fullt klar over at slikt ikke er noe å spøke med fikk hun ringt nødtelefon 113. Til alt hell reiser ungarske grupper forberedt på alle eventualiteter og noen løp tilbake til bussen og hentet antihistaminer. Fra ambulansesentralen fikk hun beskjed om å holde seg i ro der hun var og "holde munn" – m.a.o. å ikke snakke. Ambulansen kom nesten umiddelbart og hun ble kjørt til Diakonhjemmet. Underveis fikk Julia intravenøs behandling og ved ankomst sykehuset ble hun straks innlagt. Heldigvis hadde reiselederen for den ungarske gruppen vært i Oslo tidligere en del ganger og da turen også var i ferd med å avsluttes guidet han selv gruppen videre. Så - rådet fra Julia er: "Snakk gjerne om Vigeland, men ikke gap for høyt"!

Brit Hasvoll.

Gratulerer!

Zena Støp,

født i London, men Askerbøring siden 1963, fylte 80 år den 19. mars. Hun er kanskje mest kjent i Asker for sine malerier, mange av dem henger rundt omkring i Asker & Bærum etter hennes mange utstillinger både kollektivt og separat, og hun har fått kunstnerpris og stipend for denne virksomheten. Men hun har hatt et nokså annerledes yrkesliv ved siden av dette.

Hun arbeidet i over 25 år i NRKs engelskspråklige program både som nyhetsjournalist og produsent av kulturprogrammer. Før den tid var hun 3 år i Canada og USA hvor hun jobbet med PR og fikk sin journalistiske erfaring på mange lokale radio stasjoner rundt omkring i Canada. Hun har også hatt frilans oppdrag for BBC. Hun har vært en aktiv autorisert Oslo guide i over 40 år og tar seg fremdeles av utenlands- turister et par ganger i uken i sommersesongen. Men det som ligger henne nærmest på hjertet er arbeid for de psykisk utviklingshemmede.

Men selv om Zena Støp er pensjonist – har hun ikke tenkt å trappe ned ennå. Hun er på plass som frivillig i resepsjonen i Asker Seniorsenter to dager i uken, og leder også en ivrig engelsk konversasjonsgruppe der.

(Sakset fra Asker og Bærum budstikke)

Språkforvirring:

Jeg har hørt denne søte lille historien av *Arne Torp*, professor i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Oslo (forøvrig far til den prisbelønnede skuespillerinnen *Ane Dahl Torp*...) Den illustrerer den språkforvirringen som kan oppstå når brukere av ulike dialekter fra vårt langstrakte land møtes:

Det var en gang to karer fra Oslo som bestemte seg for å vandre i Jotunheimen i sommerferien. De overnattet på Turistforeningens hytter og en kveld kom de sultne og trette fram til *Gjendebu* etter en lang dags marsj. Vel framme, og i hus, benket de seg rundt bordet hvor mat og drikke ble servert. Snart gikk praten livlig – slik det går til når folk treffes i fjellheimen, menn og kvinner, unge og gamle...

Omsider var det tid for å køye - på Turistforeningens hytter tilbys enkel overnatting i flersengsrom. Vertinnen, for øvrig fra Nord-Gudbrandsdal, ønsket ikke noen usedelighet

i den anledning. Før gjestene tok kvelden, kom hun med følgende formaning:

"Dykk fæ leggja dykk tvæ og tvæ, og två og två, men ikkje tvau og tvau".

Forklaring:

I norrønt ble tallet to bøydd i kjønn eller genus, et bøyning-mønster som fortsatt finnes i det lokale talemålet i enkelte Østlandske dalføre. Bøyningen tvæ forekommer når to av hunkjønn nevnes, er det derimot to hankjønn heter det två – og når det en snakk om to av motsatt kjønn heter det tvau.

Berit L. Fagerbakk

Middelalderspor i Numedalen

Studietur til Kongsberg, Numedal og Heddal – 20.- 21. September.

Det var 32 forventningsfulle guider som lørdag den 20. september forlot Oslo Rådhus ved 8-tiden om morgenen. Ved roret Ingrid Grimsgaard og ved rattet Karl Erik fra H.M.K.

Vi skulle tilbakelegge 35 mil den første dagen og mye sto på programmet. Det var Guide-foreningens utdannelseskommité bestående av, i tillegg til Ingrid, Aase Kjos Jacobsen, Karin Bergh Jørgensen, Kirsten Elmar Mikkelsen og Anne Grethe Ottesen som sammen hadde utarbeidet programmet for turen. Vi andre må anse oss som svært heldige som har mulighet til å kunne delta på denne typen flotte, lærerike og interessante turer. Selv ser jeg nå fram til å guide på Folkemuseet igjen til sommeren – ved å delta på denne utflukten fikk man et godt innsyn i levevilkårene på landsbygda i Norge i tidligere tider – kunnskap som ikke alle nordmenn automatisk innehar hvis de ikke selv har røtter der.

Også været var på vår side begge dager, ingen selvfølge etter lange gråværsperioder med regn både i forkant og i etterkant av turen. Høstfargene hadde begynt å komme. Lierdalen viste seg fra sitt aller vakreste og det lå en lett tåke over Drammensfjorden. For oss som har levd en stund er det imponerende å se de store forandringene Drammen har gjennomgått de siste årene. For mange var Drammen en by man bare reiste igjennom på E-18, i dag er Drammens-elva som bl. a. tidligere ble brukt til transport av tømmer, renset opp og regnes nå til og med som en god lakseelv. Byen som er delt i to med Bragernes på den ene siden av elva og Strømsø på den andre har etter kommunale investeringene på 90-tallet fått 12 km. med elvepark, det er bygget nytt kultursenter og ny bro over elva – vi kjørte langs byens nå så vakre strand-promenade. Drammen er blitt en stadig mere attraktiv by å bo i, med kort vei til Oslo og med lavere boligpriser enn i hovedstaden er det stadig flere som bosetter seg her og pendler.

Det ble tid til en liten stopp i Kongsberg, byen som ble grunnlagt i 1624 av Christian IV. Den visjonære dansk-kongen så muligheter for utvinning etter at to gjetere i juli 1623 hadde funnet noen sølvklumper i åsene i området (Sandsvær). Det ble arrangert gudstjenester i alle landets kirker da man fant sølvet. Kongsberg sølvverk ble grunnlagt i 1623 av dansk-kongen. Sølvverket var i drift helt fram til 1958. Da det var på sitt største arbeidet det 4.000 personer der. Man kan tenke seg hvilken enorm betydning verket

Hele guidegjengen foran stabburet på Bolkesjø hotell.

hadde for dette tidligere så fattige området. Da sølvverket ble grunnlagt hadde man ingen erfaring med bergverksdrift i Norge og det ble importert fagfolk fra Tyskland. Det skulle ikke gå lang tid før Kongsberg med sin bergindustri hadde vokst seg til å bli Norges nest største by med 8000 innbyggere. Rundt år 1770 var det bare Bergen som var større.

Det er lite fruktbar jord i området som består av sandmoer. Disse ble igjen etter at isbreenes armer trakk seg tilbake. Siden mulighetene for å drive jordbruk av denne grunn ikke var særlig gunstige her, hersket det dårlige tider med mye fattigdom og på 1600-tallet var det heller ikke mye bebyggelse i området. Ikke vanskelig derfor å forestille seg hvilken betydning grunnleggelsen av Kongsberg sølvverk hadde. Grunnet det som skjedde her på 1600-tallet har befolkningen i Kongsberg-området alltid vært svært kongetro og alle hadde stor respekt for "han far i København." Ingen i Kongsberg stemte heller nei til kongedømme da det norske folk kunne velge mellom dette eller republikk etter frigjøringen fra Sverige. Selv om sølvverket er nedlagt blir det fortsatt produsert minnemynter her og medaljen til Nobels fredspris blir produsert på Kongsberg.

Et nytt besøk til byen var lagt inn i programmet med tanke på tilbaketuren. Søndag var det satt av tid til å besøke byens vakre kirke.

På Flesberg (Lampeland hotell like utenfor Kongsberg) var det en kort kaffestopp for å strekke bena og konservator Gry Charlotte Andersen som er daglig leder på Lågdals-museet entret bussen. Hun er distriktskonservator med fag som historie og kunsthistorie. Det hun ikke visste om området vi reiste gjennom er nok ikke verdt å vite og det var bare å prøve å ta til seg mest mulig av den kunnskap hun formidlet til oss – dette var jo i første rekke en studietur. Hun fulgte

Foto: Mette Andersen

Konservator Gry Charlotte Andersen, konservator på Numedals-museet, et oppkomme av viten

oss helt til Nore der hun hoppet av bussen for å returnere til Kongsberg.

Ikke noe distrikt av tilsvarende størrelse i Norge kan vise fram så mange trehus fra middelalderen som Numedal. I hele dalen finnes det 42 bygninger fra Middelalderen, noe som tilsvarer en femtedel av alle bevarte norske trehus fra perioden (totalt i hele Norge finnes det 260 i dag middelalderbygninger), og da er ikke stavkirkene medregnet. På Folkemuseet i Oslo finner man to middelalderbygninger fra Numedal. Over halvparten av disse middelalderhusene er bygget før Svartedauden som kom til Norge i 1349. Det var en skjebnesvanger periode for landet vårt. En halv million mennesker døde under denne fryktelige pesten, folketallet gikk kraftig ned og mange gårder ble liggende øde, derav gårdsnavnet Ødegaard. Pesten utryddet 65% av befolkningen i Norge på den tiden, landet ble gradvis avfolket. Det etter hvert lave befolkningstallet gjorde at lite nytt ble bygget i perioden. Så sent som i 1536-37 var innbyggertallet i Norge kun på 200.000 personer, men på 16-1700-tallet tar befolkningsveksten seg opp igjen.

Vi fikk anledning til å besøke tre gamle Numedals-gårder på turen, nemlig Nordre Vangestad, Alfstad og Kravik. Både på Nordre Vangestad og på Alfstad fikk vi gå inn i loftene på gården. Loftet på Nordre Vangestad er 700 år gammel

Nordre Vangestad. Et loft som er over 700 år gammelt og fortsatt i bruk.

Foto: Mette Andersen

og fortsatt i bruk. Byggets 2. etasje brukes den dag i dag til oppbevaring av tekstiler (sengetøy og klær) som legges i kister eller henges opp på runde stokker i taket. Vintertøyet f. eks. ble lagret her om sommeren. Rundt loftets 2. etasje går svalgangen (ja, det betyr faktisk en sval gang). Svalgangen har en viktig funksjon – den isolerer mot varme og kulde. Ofte ble pelstøy hengt opp i svalgangen – her var det fritt for møll. Sko og støvler ble også plassert her. Tidligere kunne det være senger i 2. etg. på loftet, i varme sommermånedene sov ofte gårdens folk der og svalgangen tok av for varmen. Etter hvert som bolighusene ble større og det ble innlagt strøm ble sengene fjernet. Her lagret man også ofte kistene som spesielt ble brukt til å samle utstyr i for unge, ugifte kvinner. De som giftet seg tok med seg kistene sine med bunader og annet utstyr på brudeferden til sin nye ektemanns hjem. Loft og bur (det siste et lavt hus der man bevarte mat) betyr det samme, ordet Stabbur kom da man måtte løfte buret fra bakken med stabber grunnet gnagerinvasjon, man tror derfor at ordet stabbur er satt sammen av Stabb og Bur. På 1700 tallet endret klimaet seg og rotter og mus ble en plage utover på landet, derfor ble husene hevet fra bakken og løftet opp på steiner eller påler. Gnagerne (som ikke kan hoppe) kunne på den måten ikke komme til maten som ble lagret i byggets 1. etasje, det kunne være korn, mel, smør, f. eks. og under taket hang ofte spekematen i form av pølser og skinker. At husene ble løftet opp slik fra bakken gjorde også at sjansen for råte ble mindre.

Det finnes kjellere på noen loft hvor man bl. a. oppbevarte poteter, disse kunne ikke flyttes, men mange av trehusene på gårdene utover landet var bygget uten kjeller og kunne derfor relativt enkelt bli plassert et annet sted. Bygningsteknikken var derfor av praktiske grunner svært fleksibel. Oppdeling og flytting av hus kunne enkelte ganger være nødvendig i forbindelse med arv eller eierskifte. Det var også viktig å ta vare på det man hadde. Bruk og kast var et ukjent begrep den gangen. Da vi besøkte loftet på Alfstad kunne vi observere at treverket hadde gått litt i oppløsning grunnet saltet som ble benyttet til oppbevaring av mat i tidligere tider.

Stavkirkene

Når en stavkirke skulle bygges var det viktig at tømmeret var av sær god kvalitet. Stokkene som skulle holde kirkene oppe måtte være store og sterke. Man forberedte seg derfor, de mest solide trærne i skogen ble valgt ut. For at trestammen skulle bli ennå mer kraftig og solid ble barken nederst på stammen skåret av og treet ble kuttet litt på toppen, på denne måten produserte treet mer harpiks, treverket ble hardere og trestammen ble impregnert. Slik kunne trærne stå i 25 år før de ble hugget og brukt til tømmer. Den dimensjonen på tømmer som ble benyttet tidligere her i landet er det i dag vanskelig å finne, muligens kan dette skyldes klimaforandringer bl. a. I tidligere tider blinket man også

Foto: Mette Andersen

ut de mest solide trærne som skulle pleies på riktig måte og tilfalle neste generasjon. I dag har vi bare 28 stavkirker igjen i Norge, i Middelalderen (fra ca. 1050 og fram til 1537) var det rundt 1000 kirker. Noen kirker har brent ned, mange ble også revet dessverre, men 138 portaler fra kirkene er fortsatt bevart i ulike museer i Norge. Noe finnes i Oldsaksamlingen på Historisk museum i Oslo. Heldigvis har stavkirkene i dag overvåking og brannvern og Riksantikvaren følger nøye med.

På 1880-tallet ble det bestemt at kirkene skulle huse 3/10 av kirkelydens innbyggerne. Landet hadde hatt en befolkningsvekst, stavkirkene ble derfor ofte for små og dette er en av grunnene til at mange av kirkene ble revet. Noen var heldigvis forutseende og kjøpte opp rivningstruede kirker. Disse ble gitt til Fortidsminneforeningen. Mange av stavkirkene i Norge er fortsatt i bruk. Rundt enkelte stavkirker, f. eks. den vi kan se på Folkemuseet i Oslo fra Gol i Hallingdal går det en svalgang. Denne gangen støtter opp om kirkens struktur, den kalles også munkegangen fordi den ble brukt til prosesjoner før reformasjonen gjorde sitt inntog i Norge. Det kunne være urolige tider i landet i perioder, mange menn hadde med seg våpen og kniver når de besøkte kirken, å ha våpen innebar også en viss status i det gamle bondesamfunnet, men slikt måtte ikke bringes med inn, man var pålagt å sette det fra seg i svalgangen. Gangen rundt kirken beskyttet også mot vær og vind.

Gry Charlotte fortalte om ulvegravene som finnes i Numedal, den eldste fra 1400-tallet. Ulven falt nedi graven – grunnet pelsen hadde dyret stor verdi og kunne gi en god ekstrasfortjeneste til bøndene i området. I dag er det bare 10 ulvegraver igjen i distriktet.

Hun fortalte oss også om Traaenskatten - en av de største sølvskattene fra vikingtiden som ble funnet i Rollag-området i 1906. Det var en bonde som jobbet på åkeren sin – han så det blinka og fant armringer, brosjer og mynter.

Folketro:

Folketroen var sterk i Norge på 16-1700-tallet. Gry Charlotte hadde noen gamle sagn fra Numedal å by på. Da vi passerte den såkalte Ormesteinen fortalte hun oss sagnet om et troll som forelska seg i ei odelsjente. Trollet ville gifte seg med jenta, men hun hadde funnet seg en odelsgutt fra bygda. Da trollet skjønte dette ble han så sint at han kasta en stor stein etter brudefølget, steinen sprakk og ut myldra orm. Trollet smalt igjen døra si og kom aldri ut igjen.

Ei jente kom og besøkte en gutt som treska på loven. Gutten hadde aldri sett en så vakker jente før. Han spurte om hun vil ta den kristne tro. Trollhølasen var hjemmet hennes – der var det pynta med sølv og gull og gutten fikk følge med til hjemplassen. Han prøvde senere å finne igjen stedet, men

fant det aldri. Det var nok en hulderjente han hadde truffet. Halen hennes datt av henne da hun ble gift med gutten.

Riksantikvaren.

Bygninger fra før 1655 blir automatisk fredet. Eierne av slike gamle bygninger kan bruke dem, men de kan ikke reparere eller endres etter eiers eget ønske. Riksantikvaren må forespørres når noe skal gjøres. På Kravik f. eks. er husene svært gamle og det er lett å forstå at det ikke er bare enkelt å bo i slike hus når Riksantikvaren må kontaktes hver gang man ønsker å modernisere hjemme.

Ved 15.45-tiden var vi fremme ved Sevletunet eller Nedre Sevle gård som er en av de eldste gårdene i bygda. Låven og stabburet er fredet. Innehaver Gro Sevle som er 5. generasjon til gården hadde dekket hyggelig opp for oss i en av stuene, vi ble servert typiske spekemat fra området (bl. a. smakebiter av fenalår og mårpølse) med flatbrød til, deretter rømmegrøt med saft og lokal lefse til kaffen. Tradisjonsrik, norsk mat, med andre ord som satte oss i den riktige stemningen og passet godt til dagens tematikk.

Gro Sevle har fått Olavsrosa for arbeidet sitt med Sevletunet. Hun er odelsjente til gården, vokste ikke opp her, men bestemte seg for å flytte hit, restaurere og pusse opp de gamle gårdshusene. Mye måtte gjøres. Taket var ødelagt. Vann måtte legges inn. Man har benyttet de gamle veggene på noen av husene og har modernisert inne. Låven på gården er fra 1632.

Familien fikk tillatelse til å åpne for gårdsturisme i 1998.

Mens vi spiste fortalte hun oss om Sevle-guten som hadde bodd på denne gården og som bare 26 år gammel ble dømt til døden som en av de siste dødsdømte personer i Norge. Dette skjedde i 1834. Ola Olsson Sevle som gutten het ble odelsbonde da han var bare 24 år gammel og måtte forsørge foreldre, 6 søsken og et eldre familiemedlem. Gutten var besatt av å danse Halling og skjøttet gården dårlig. Han var mye borte. En dag hadde han gått helt til Drammen til fots i snøen for å handle på Bragernes-markedet og kom i kramgel med kramkaren Torleiv Gjermundsson Ketisland som skrøt av hvor rik han var. Sevle-guten trakk kniven og det endte med at han drepte Torleiv og stjal varene hans. Gutten ble arrestert, men slapp ut av fengselet og levde lenge som fredløs, bodde i ei hule. Familien klarte til slutt ikke forpliktelsene lenger og gården ble solgt til den slekta som driver gården i dag.

Nore og Ulvdal er to ganske like stavkirker. Det fortelles at når bygdefolket på 1700-tallet kom til gudstjeneste i Nore stavkirke kunne det bli rift om plassene under gallerigulvet i nordre og søndre korsarm. Her var nemlig veggene helt

Nore stavkirke

dekket av bibelsteder – presentert som rebuser. De sikret mot kjedsomhet, i alle fall om man var lesekyndig og ikke hadde løst rebusene under et tidligere kirkebesøk. I katolsk tid, da messen foregikk på latin, tjente veggmalerier med bibelske motiver til opplysning av den lite lesekyndige menigheten. Rebusene, som noen hundre år senere ble malt

Nattverden i Uvdal stavkirke

på kirkeveggene, både i Nore og i den nærliggende Ulvdal stavkirke, skulle man tro heller avsporet enn samlet kirkelydens konsentrasjon om prestens preken. Men presteskapet i Numedal har åpenbart ment at alle veier som kunne føre til Herren måtte prøves. Året 1880 kunne ha blitt et skjebnear i Nore stavkirkes historie. Kirken var blitt for liten. En ny kirke ble reist ikke langt unna, og det ble bestemt at gamlekirken skulle rives, men Nore fant sin redningsmann i professor Lorentz Dietrichson, som akkurat da arbeidet med en bok om stavkirkene. Han ble eneeier av kirken i 1888 mot å bekoste vedlikeholdet og klarte å redde kirken. To år senere reddet han også sin egen økonomi ved å overdra Nore til Fortidsminneforeningen.

Uvdal Stavkirke ble bygget i 1168. Malerinnen Harriet Backer hadde et eget forhold til denne stavkirken og malte 5-6 interiører herfra. Hver sommer fra 1904 til og med 1909 reiste hun fra Kristiania til Uvdal for å male i stavkirken.

Hun ble der til langt ut på høsten, ganske alene, uten noen å snakke med. Det ble i stedet en lang rekke brev til familie og venner. Da hun kom til Uvdal i juli 1904 skrev hun i et brev om kirken: ”Kirken er vidunderlig, ja Gudskjelov, for jeg var spent og redd og jeg skjønte nok at den var vakker, men om det kunne males et bilde av den, om det var lys nok til å male et bilde... Dette kirkemotiv har jeg tett og nært inn på livet og alle former og farger er så norske, så ulikt alle andre lands kirker og ulikt alt jeg før har sett. Her i Uvdal arbeider jeg på et høyst vidløftig bilde. Et underfylt kirkeinteriør med rosemaling i alle felter, fullkomment skjønt i arkitektonisk hensende og fylt av mystikk”. Det ble kaldt for den 60-årige damen. Hun levde ganske sparsommelig og var mye syk. Hun la alle krefter i arbeidet, inne i kirken var det så mørkt at hun bare kunne male noen minutter av gangen – så måtte hun slepe med seg det store lerretet ut i dagslys for å prøve å bedømme det hun hadde gjort. Hennes siste malerskrin var utstilt i kirkens billettluke.

Vi forlater hovedveien til Geilo og drar mot Hardangervidda – Nord-Europas største høyfjellsplatå. Området ble isfritt for 9000 år siden. Det er funnet boplasser her som er fra 6.300 år f. k. Området er et viktig tilholdssted for Europas største villreinstamme. Det var vakkert over fjellet med lyng og gråfarget mose. Bare å sitte i bussen og nyte den vakre naturen var en opplevelse i seg selv.

Vi passerte Tinnsjøen - Norges 8. største innsjø. Skogen speilet seg i det blikkstilte vannet. Endelig var vi framme ved Bolkesjø hotell som hevet seg som et Soria Moria slott foran oss. Det ble 10 minutter til å skifte til middag, menyen besto av carpaccio, oksekjøtt, sjøkreps + dessert. Etter en lang dag satte alle pris på dette deilige måltidet og noen unnet seg sågar et glass vin til maten. Det var allikevel kun en liten, hard kjerne som ble sittende igjen i hotellets salonger utover i de små timer for å svinge seg i dansen til hotellets ”bulgarske” danseband. De andre observerte kanskje fra rommet en klar nattehimmel med lysende halvmåne.

Dag 2:

Vi forlot Bolkesjø etter en god natts søvn, - ikke urimelig tidlig søndag morgen. Tåka lå over vannene og dalen. Vi kunne ikke lenger se Gaustadtoppen i vest.

Kursen var satt for Heddal. Underveis ga Ingrid oss en oversikt over utviklingen av handverket, særlig snekkerhåndverket, et par århundre tilbake. Møbelkunst og dekorasjoner utviklet seg forskjellig i de ulike distriktene. Mens kister gikk ut av bruk i byene, var de fortsatt i bruk utover på gårdene. På 1600-tallet oppsto snekkeryrket, rike folk i Italia og Nederland fikk behov for plass – kisten forsvant, skapet oppsto, kommoden oppsto. Norge kopierte folk ute i Europa. Kisten ble avskaffet der. Men vi beholdt den.

Foto: Mette Andersen

I flatbygdene var det mye figurmaleri, mens treskjæring utviklet seg særlig i Gudbrandsdalen. Blomsterinspirert rosemaling levde særlig i Telemark og Numedal, og stilarten varierte fra bygd til bygd. Den kunne være inspirert av barokk, regence og rokokko. Disse stilartene var gått av moten på kontinentet, med levde videre i rosemalingen i Norge, opp til midten av 1800-tallet. En rosemaler som særlig har etterlatt seg mesterverker er Olav Hansson fra Sauherad. Noen av hans rosemalerier skulle vi få se i Heddal.

På Heddal Bygdetun, som ligger nær Heddal stavkirke, ble vi tatt imot og guidet av Rønnaug Larsen. Heddal Bygdetun er et friluftsmuseum som ble etablert i 1947. Rambergstuen var det første huset som ble flyttet hit. Det sto i Tinnegrend og ble fredet i 1923. Det har trolig først

vært en årestue (tømmeret er datert til 1604), senere ombygd med 2. etasje og fikk pipe og murt ildsted omkring 1760-70.

Mange av guidene fant nok likheter med Hovestuen på Folkemuseet. I første etasje har det opprinnelig stått noen senger, men disse måtte tjene som fyringsved en kald vinterdag under 2. verdenskrig. I annen etasje fikk vi stifte kjennskap med to av Telemarks viktigstekunsthåndverkere Olav Hansson (1750/60 – 1820/40) og Anne Bamble (1884-1979). Stuen var rikt dekorert av Olav Hansson

med rosemaling på tak- og veggflater. Videre var det utstilt bunader formet av Anna Bamble.

Når Olav Hansson skulle dekorere en stue startet han med å grunne alle flatene med hvit maling. Deretter plasserte han i tur og orden de andre fargene, blått, rødt og oker. Til slutt ble konturer trukket med svart maling og med ekornpensler som tillot den riktige variasjonen i strektykkelsen. Olav var en fattig mann, og det var oppdragsgiveren som måtte holde ham med maling. Og hvis bonden var noe til kar kunne han ikke spare på skillingen, men måtte sørge for at Olav kunne male med prøyssisk blått selv om prisen for 1 kg av dette pigmentet var 186 daler i 1784 (noe som i dag ville tilsvare prisen på 300 kg. indrefilet). Pigmenter som oker og engelskrødt kostet 1 daler for det samme kvan- tumet, men dette kunne ikke bestemme fargesettingen.

Loft på Heddal bygdetun.

Anne Bamble laget bunader og formet mønstre fra gamle klær. I alt skal hun ha tegnet på 2500 bunadsmønstre. Hun var nøye med kvaliteten på sitt arbeid. «Eg lager bunader, ikke moteplagg», skal hun ha sagt. Hun laget også beltestakker. Til stakkene ble de brukt en mønstret eller kulørt skjorte, men til bunaden skal det være hvit skjorte. Vi fikk se eksempler på Anne Bambles bunader og stakker. Bygdetunet hadde mer å by på: bl.a. to stabbur (loft), en husmannsplass og et laftet hus, Hove, hvor vi kunne betrakte interiøret. Et av husene på Folkemuseet i Oslo har også tilhørt bonden fra Hove i Heddal, Telemark, en rik skogeier som spesielt slo seg opp etter den store bybrannen i London i 1666. Der var behovet for tømmer stort da byen skulle bygges opp igjen etter brannen.

På Heddal bygdetun finnes det også en gammel husmannsplass. Husmennenes kår var ulike på storgårdene rundt omkring i landet, men felles for dem alle var at de ikke eide jorda de dyrket og det var derfor ingen sikkerhet for at neste generasjon kunne overta gården. Som kjent utvandret derfor mange av de norske husmennene til Amerika der de kjøpte sin egen jord og ble boende. De sosiale forskjellene var store på landsbygda i Norge tidligere. Barn av storbønder giftet seg med likesinnede – det var viktig å føre arven videre.

Fra Heddal Bygdetun gikk vi ned til Heddal stavkirke, som også blir omtalt som en katedral i tre. Tåka fra morgenen var forsvunnet og sola skinte fra en skyfri himmel.

Heddal stavkirke.

Heddal stavkirke er imponerende både ved sin størrelse og den rike arkitektoniske formen: Berit Lindheim guidet oss og fortalte fra stavkirkens historie. Stavkirken ble bygd for over 800 år siden og har vært i bruk så og si hele tiden. Kirken er i dag bygdas sognekirke.

Kirken var den første som ble restaurert i Fortidsminneforeningens regi, omkring 1850. Manglende kjennskap og forståelse for stavkirkearkitekturen på den tiden førte til at det ble foretatt endel forandringer og gjort noen feil. Dette ble rettet opp ved en restaurering omlag 100 år seinere. Interiøret i dag er omtrent som i 1250 da kirken ble bygget. Man regner med at koret er en del av en eldre kirke som har stått på samme sted. Her har man også funnet en runeinnskrift kanskje fra år 1147 der det står: "Vår mor Maria". Dette er interessant

Bispestol i Heddal stavkirke fra 14. århundre. Koret har en nøktern detaljering. Heddal er den største av stavkirkene, og den eneste av mastekirkene som har overlevd i Telemark.

Foto: Mette Andersen

fordi kirken i sin tid ble viet til Jomfru Maria. Denne runeinnskriften er blitt benyttet som dekorasjon av smykker fra Heddal laget av en lokal sølvsmed. Vår guide bar en nydelig beltespenne med dette motivet i runeskrift. Dekoren i kirken skulle opprinnelig formidle Bibelens budskap. Alt var basert på symbolikk- folk flest kunne ikke lese i middelalderen. Senere har disse dekorasjonene blitt overmalt. Etter at reformasjonen kom til landet ble katolske helgenbilder og skulpturer med religiøse motiver fjernet. Nå skulle det være ordet som telte. Under mange stavkirker og på noen gårder utover på landet er det blitt funnet helgenfigurer og annet materiale som ble fjernet fra kirkene under reformasjonen. I Heddal stavkirke har man oppbevart et røkelseskar fra middelalderen. Dette ble brukt under den katolske messe for renselse og velsignelse av menigheten.

Deler av den opprinnelige dekorasjonen i koret var nå i ferd med å bli restaurert. En bispestol hadde utskjæringer med motiver fra sagaen om Sigurd Favnesbane. Når det gjelder treskjæring må også nevnes portalene hvor utskjæringene skiller seg stilmessig fra hva vi ser i andre stavkirker.

Stavene i den indre søylegang ble fornyet ved den store restaureringen for omlag 50 år siden, men de ytre hjørnestavene er de opprinnelige. En kronologisk datering viser året 1184. Koret har et forhøyd midtrom som bæres av to søyle- reker med tre staver på hver side. Ulikheter mellom skipet

Foto: Knut Revne

Kongsberg kirke fra 1761 tegnet av Joachim Andreas von Stukenbrock.

og koret har blitt tolket som et tegn på at koret kan ha vært skipet i en mindre eldre kirke som så har blitt utvidet.

Etter en lunsjpause med egensmurt matpakke, gikk turen videre forbi Notodden. Ingrid minnet om de store forandringene som området har gjennomgått etter dødperioden for noen år siden. Etableringen av Norsk Hydros gjødselproduksjon i 1905 betød alt for etableringen av Notodden som by. Nedleggelsen av denne produksjonen førte til at store omstillinger ble nødvendig. Noen av de tidligere industribygningene er i bruk som en Bedriftshistorisk samling, som gjenspeiler industriutviklingen i Notodden. Elektrisk kraft fra vannfall har også vært grunnlaget for en annen industribedrift Tinfos, hvor nå aksjemajoriteten er kjøpt av franske Eramet. I dag legges det vekt på at Notodden skal ha et bredspektret næringsliv.

Innover mot Kongsberg overtok Oslo guideforenings leder Inger Johanne mikrofonen. Hun ga oss en grei orientering om sin oppvekstby og geleidet oss gjennom lokaliteter og personligheter på Kongsberg.

Virksomheten ga grunnlag for å starte opp den første tekniske utdanningen i Norge. I 1757 ble Bergverksseminaret startet, forløperen både til NTH og Universitetet i Oslo.

Kongsberg Våpenfabrikk (KV) var en annen av de store industribedriftene som har preget Kongsberg. Forløperen for KV var et jernverk startet av Paul Steenstrup (som var utdannet ved Berveksseminaret og representant for Kongsberg i Eidsvollsforsamlingen). Det var en vanskelig tid med høy arbeidsløshet da Kongsberg Våpenfabrikk ble opprettet i 1814. Kongsberggruppen og Kongsberg Automotiv er dagens arvtakere etter våpenfabrikken. Industrihistorien er interessant formidlet i museene i Kongsberg. Det samme

Prekestolen i Kongsberg kirke.

gjelder også skihistorien, som har vært spesiell med bl.a Ruud-brødrene.

Siste stopp på dagens tur var den staselige Kongsberg kirke. Kirken har sitteplass til 2400 personer og er tydeligvis bygget for en stor by, noe Kongsberg var i midten av 1700-tallet.

Grunnformen til kirken er spesiell, idet lengderetningen er nord – sør, mens inngangen er på østsiden og alteret på vestsiden. Dette gir kort vei fra inngang til alter. Kirken er en luthersk idealkirke. Den skulle fremstå som et menneske – enkel i det ytre, men finere hvor lang inn man kommer. Pietismen gikk veldig langt – mye var vurdert som syndig. Etter reformasjonen var ordet blitt viktigere og prekenen skulle holdes på landets språk og ikke på latin som tidligere. Kirken hadde ingen oppvarming - tjenerskapet til de velstående borgerne kom med varme steiner i bøtter og varmet setene opp. Menigheten sang salmer så frostrøken sto.

Kirken ble åpnet i 1761. Arbeidet med å bygge kirken ble startet under Christian VI og arkitekt var Berghauptmann Joachim Andreas Stukenbrock. Stukenbrock var pietist, noe kirkens eksteriør bærer preg av. Utformingen av interiøret var det hans etterfølger Berghauptmann Michael Heltzen som utformet.

Takflaten 90 m² (ikke brutt av bjelker) har et stort takmaleri. Tre imponerende lyskroner i krystall henger ned fra taket. Disse er utført ved Nøstetangen etter H.G. Köhlers design. Den største er tre meter høy og 1,5 m i diameter. Det må være et flott skue å se lysekronene med alle de 78 lysene (stearinlys) tent. Dette skjer 12-13 ganger i året.

Orgelet har også en spesiell historie. Det er bygget av G.H. Gloger i 1765. Det ble vannskadet ved en brann i 1889 og ble etter det stuert bort, men havnet heldigvis ikke på skraphaugen. Først på slutten av forrige århundre ble orgelet grundig restaurert og kunne innvies på nytt i 2001. Nå arrangeres en Glogerfestival hvert år i slutten av januar.

Det meste av inventaret i kirken er av tre, men flatene er malt slik at de ser ut som marmor. Denne dekorasjonsteknikken kalles marmorering. I kirken er det faktisk bare døpefonten som består av virkelig marmor. Også to store skulpturer var utført av treskjærere, ikke av steinhuggere som man skulle tro. Marmor hadde landet vårt lite av mens treverk var det nok av, følgelig ble treet malt for å gi inntrykk av det mer eksklusive materialet marmor. I Kongsberg kirke er dette gjort på en svært vakker måte. Marmorering finner vi også igjen i Gol stavkirke f. eks. på Folkemuseet i Oslo. Der ble arbeidet utført på 1600-tallet av lokale kunstnere.

Kirken har gallerier og losjer, og enhver hadde sin faste plass etter hvilken rang man hadde i samfunnet. Kvinner satt mot nord, menn mot sør. Slik var det også i stavkirkene der det var manns- og kvinnesider (menn til høyre og kvinner til venstre for midtgangen). Kongelosjen er plassert rett vis-à-vis prekestolen. På tredje galleri satt de fattigste av gruvearbeiderne. Det var kirkeplikt, utslitte som de var etter ukas harde arbeid hendte det at de duppet av og stigere hadde til oppgave å vekke dem.

Veien hjem fra Kongsberg gikk greit unna med takketaler til Ingrid og de andre i turkomiteen. En takk gikk naturligvis til ham som hadde brakt oss trygt omkring på turen - vår dyktige sjåfør Karl Erik.

*Skrevet av Brit Hasvoll (1. dag)
og Dag Kjernsmo (2. dag)*

I flere år har bypatriot Erling Fossen vært Quizmaster for OsloQuiz-en som finner sted i Lauritz Ruus Bar i Det Gamle Raadhus. Dette er hans andre bok med spørsmålene (og svarene) fra disse morsomme og interessante begivenhetene der kunnskapsnivået er meget høyt. Og mang en gang kan diskusjonene bli lange om svært spesielle detaljer i spørsmål og svar. På disse lagene finnes den absolutte kunnskap om Oslo!

Vårt lag, tiltross for stor kunnskap om Oslo, kommer som regel på siste eller nest siste plass, men ofte slår vi allikevel laget med Høyres representanter fra Byrådet. Det tar vi med godt humør, for hvis noen av dere prøver dere på spørsmålene, skjønner dere sikkert at det å svare på noen av de 20 i hver runde er en bragd i seg selv. En unik forsamling byentusiaster representerer sammen den eneste registrerte byquiz i Norge. Til enhver skikkelig fest må det serveres mat. Det vet Maestro Jørn Lie ved Det Gamle Raadhus. Til boka har Jørn komponert 10 vaskeekte Oslo-retter til glede for alle med hjerte og mage for byen! Han står også for musikk-spørsmålene på quiz-en.

I denne boka tar Erling Fossen oss med på en kunnskapsfest for Oslo: 1000 ting du bør vite om byen din! Boka er delt i 50 kapitler à 20 spørsmål. Tematikken er bredt anlagt og sikter seg inn mot allmennkunnskap om byen. Vanskelighetsgraden varierer slik at både leg og lærd skal kunne møte utfordringer og bekreftelse. Den store spørreboka om Oslo byr også på en historisk fotografisk rundreise i byen, i form av nye og gamle bilder fra Tigerstaden.

Boka selges i bokhandelen eller på internet fra Haugen Bok, haugenbok.no der forøvrig de fleste andre norske bøker av interesse for oss guider kan kjøpes.

Pris kr. 200,- Også en utmerket julegave til alle dem vi alltid plager med vår Osloentusiasme.

Arild Eugen Johansen

Zenzi by Realfood

I juli hadde jeg et møte med markedssjef Inger Marie Pal hos Zenzi by Realfood. Grunnen var at jeg ønsket å skrive om kjeden i Kilden. Kombinasjonen av riktig ernæring, gode råvareleverandører og gastronomisk håndverk er viktig og gjør det mulig å spise sunt og godt.

Alle som har behov for raske måltider vil utvilsomt finne mange fristelser her, ypperlig for travle guider på vei til og fra oppdrag. I tillegg til egenproduserte måltider tilbys også sunn snacks, flere typer økologisk drikke og godteri. Kjeden har i dag 7 butikker sentralt i Oslo og det åpner stadig flere.

Den første butikken åpnet i Oslo i 2006.Gründerne var kokkene Rune Pal og Øystein Reinsborg. Reinsborg er selv aktiv idrettsutøver og vet hvor viktig riktig kosthold er for kroppens yteevne. Begge hadde lang fartstid fra mange av Oslos beste restauranter. De hadde et ønske om å tilberede

mat som smaker bedre, og er sunnere samtidig som den gir energi, trivsel og overskudd.

Navnet Zenzi er sammensatt av de engelske ordene sensible og zenith, samt det japanske ordet zen som betyr velvære.

Zenzi by Realfood benytter kun råvarer av høy kvalitet, ingen halvfabrikata og ingen kunstige tilsetningsstoffer. Så langt som det er mulig benyttes økologiske grønnsaker, frukt og bær. Kjeden er opptatt av miljø og fair trade. Det er viktig å bevare mangfoldet i naturen. Derfor benyttes gjerne små leverandører som setter god kvalitet foran ønsket om høy profitt.

For nærmere presentasjon besøk hjemmesiden <http://www.zenzi.no>

Vel bekomme!

Berit L. Fagerbakk

Befaring i Holmenkollen

Guideservice AS og Ola Halvorsen inviterte til befaring i Holmenkollen mandag 29. september.

Fra Guideservice AS stilte daglig leder, Ingrid Løseth, sammen med ca 20 guider. Ola Halvorsen kjørte oss selv fra Borggården og opp til Kollenstua hvor vi ble tatt i mot av driftsansvarlig i Skiforeningen, Linn Blekkerud, som geleidet oss opp til Kollenstua.

Her ventet Karin Bergh fra Skimuseet og Steinar Eidaker fra Skiforeningen som ivrig informerte og svarte på spørsmål om ombygningen og planene fremover.

På grunn av ombygningen av Holmenkollen Nasjonalanlegg til VM i Oslo i 2011, vil Skimuseet, Hopptårnet og det øvrige skianlegget være utilgjengelig for publikum fra 1. oktober 2008.

I byggeperioden vil Oslo Kommune og Skiforeningen etablere et spennende besøkssenter i Kollenstua, hvor enkeltbesøkende, turistgrupper, skoleklasser, presse m.f. vil bli ønsket velkommen. Besøkssenteret er tenkt som et utstillingsvindu mot anlegget, og skal inneholde utfyllende informasjon om prosjektet og byggeprosessen i Holmenkollen. Besøkende vil også få en smakebit på

Skimuseet gjennom temautstillinger, og en innføring i Holmenkollens temarike historie.

I tillegg til å gi all nødvendig informasjon om utbygningen ved hjelp av filmer, modeller etc. vil senteret også inneholde utfyllende informasjon om VM 2011, innholdsrik souvenirbutikk, kafe med Holmenkollens vafler og pølse i lompe m.m. Ankomst til besøkssenteret vil være enkel, og det er gode parkeringsmuligheter for bil og buss.

Et nytt og moderne anlegg i Holmenkollen vil åpne i 2010.I mellomtiden ser Skimuseet og Skiforeningen fram til å ønske gjestene velkommen i besøkssenteret og gi en opplevelse av denne historiske begivenheten.

Guidene ble traktert med deilige nystekte vafler og kaffe.

For spørsmål, nøl ikke med å ringe ass. generalsekretær Steinar Eidaker på tlf: 930 17 700 eller driftsansvarlig Linn Blekkerud på tlf: 900 58 447. Besøk også websidene www.skiforeningen.no og www.oslokommune.no

Berit

Forex har eksistert siden 1927. Det hele startet hos barbereren Gyllenspets på Centralstationen i Stockholm. Han oppdaget at mange av kundene var turister som også hadde stort behov for valuta. Barbersalongen ble med tiden et lite vekslingskontor som fram til 60-tallet ble drevet av Statens Järnvägar. I 1965 ble reisebyråmannen Rolf Friberg, FOREX nåværenede styreformann, tilbudt å kjøpe vekslingsvirksomheten for å kunne yte valutatenester til sine reisende. Fram til 1990-tallet var FOREX det eneste foretak i Sverige som ved siden av

bankene hadde tillatelse av Svenska Riksbanken til å handle med valuta.

Hos FOREX kan du kjøpe 75 valutasorter direkte over disk, gebyrfritt og til markedets gunstigste vekslingskurs, FOREX butikker er sentralt plassert og har langåpent. Den gule profilen gjør dem lett å finne.

Oslo Guideforening anbefaler FOREX til våre gjester.

Berit L. Fagerbakk

EXCHANGE WECHSEL CAMBIO

FOREX
MORE MONEY FOR YOUR MONEY

OSLO SENTRALSTASJON • ØVRE SLOTTSGATE 12 • FRIDTJOF NANSENS Plass 6 • BRUGATA 8

SUNN MAT. RASKT.

ZENZI
BY REALFOOD

SKØYEN

HEGDEHAUGEN

ARKADEN

ALEX. KIELLANDSPASS

MARKVEIEN

STUDENTERLUNDEN